

Bruggen bouwen

Een netwerk opbouwen met religieuze instellingen om samen te werken aan een betere toekomst voor ongedocumenteerde vreemdelingen door middel van vrijwillige terugkeer.

“Give a man a fish every day and they depend on you, but give him the net and they will not depend on you anymore.” Chinees gezegde

Een afstudeeronderzoek in opdracht van Bridge to Better

Jette Kuiper & Margriet Hordijk van opleiding Maatschappelijk Werk & Dienstverlening

Afstudeerbegeleider: Adriana de Ridder

Eerste beoordelaar: Ellen Schep

18 mei 2015

Een impressie:

Citaten uit interviews

“Illegaal ben je op het moment dat de procedure is afgesloten en dat alle mogelijkheden tot vervolg zijn afgesloten. Maar illegalen daar doen wij niets mee.”

“We zijn niet realistisch genoeg dat we zeggen: Ach, we nemen ze in huis. En dan niet realiseren dat als jij iemand in huis neemt, dat jij degene bent die ze op straat gooit en dat jij vervolgens het schuldgevoel krijgt.”

“En als het nu eenmaal zo is dat mensen hier geen toekomst kunnen opbouwen, dan kun je echt een partner zijn door te zeggen: ‘Ik loop met jou mee in dit stuk van je leven’, want tijd is een van de meest kostbare dingen die je een mens kunt geven.”

“Ik denk dat het meest kostbare wat mensen mee terug kunnen nemen kennis en netwerk is”.

Voorwoord

Het onderzoek dat voor u ligt is geschreven door Margriet Hordijk en Jette Kuiper. Dit onderzoek is tot stand gekomen omdat Bridge to Better een vraag had betreft het samenwerken met religieuze instellingen: Wat is er qua visie en organisatorisch nodig om een duurzaam netwerk te realiseren met religieuze instellingen?

Het onderwerp ongedocumenteerde vreemdelingen is een actueel onderwerp, elke dag is er wel een nieuwsbericht over te vinden ('Zaak illegalenopvang stopt bij Raad van State'2015). In dit onderzoek gaan wij onder andere in op aanbevelingen dat een eerder onderzoek (Geurts & Haithm al Salah, 2013) heeft gedaan. We gaan in op de rol die kerken en moskeeën vervullen als het gaat om visie op ongedocumenteerden. Daarnaast beschrijven we wat nodig is voor Bridge to Better om samen met religieuze instellingen een duurzame samenwerkingsrelatie te bewerkstelligen.

Tijdens dit onderzoek werd al snel duidelijk dat er weinig tot geen literatuur is over de visie van religieuze instellingen op ongedocumenteerde vreemdelingen. Dit onderwerp is vrij nieuw en actueel waardoor wij veel informatie uit interviews met respondenten hebben gehaald. Het is een onderzoek geworden waarin wij naast de onderzoeksvragen ook andere ontdekkingen hebben gedaan. Dit onderzoek is een opstap in het delen van visie ten aanzien van de doelgroep en het geeft mogelijkheden om het vraagstuk verder te verkennen.

Wij willen alle respondenten die hebben meegewerkt aan dit onderzoek van harte bedanken, zonder deze mensen was dit onderzoek nooit tot stand gekomen. Als lezer zult u opmerken dat dit onderzoek alleen namen van religieuze instellingen gebruikt in de conclusies. Dit onderzoek maakt veel gebruik van citaten en fragmenten uit interviews met respondenten. Respondenten zijn in dit onderzoek anoniem gehouden omdat zij niet voor hun gehele gemeenschap konden of wilden spreken.

Wij willen Bridge to Better bedanken voor hun begeleiding bij dit onderzoek en de betrokkenheid die we hebben ervaren bij ons proces. Ook gaat onze dank uit naar Adriana de Ridder, zij heeft ons door dit proces geleid en ons scherp gehouden. Als laatste willen wij Liesbeth Hordijk en Eefke Rijkse bedanken voor hun feedback en vertrouwen in ons.

Dit onderzoek heeft ons laten beseffen dat het betrokken maken van verschillende organisaties en partijen, een belangrijk onderdeel is van ons beroep. Het uitwisselen en bespreekbaar maken van visie aangaande deze doelgroep is een voorwaarde om te werken aan een betere toekomst voor ongedocumenteerde vreemdelingen.

Samenvatting

Dit onderzoek is een praktische handleiding voor Bridge to Better waarin wordt beschreven wat er organisatorisch en qua visie nodig is om een duurzaam netwerk te realiseren met religieuze instellingen in en rondom Amsterdam. Bridge to Better kan in dit onderzoeksverslag lezen welke religieuze instellingen met hen willen samenwerken en wat ze willen bijdragen. Daarnaast is beschreven welke route en aanpak Bridge to Better moet hanteren om in contact te komen met deze instellingen.

Voor dit onderzoek zijn gesprekken gevoerd met respondenten van religieuze instellingen over de visie van Bridge to Better ten opzichte van ongedocumenteerde vreemdelingen en terugkeer naar land van herkomst. In het onderzoek is naar voren gekomen welke religieuze instellingen matchen met de visie van Bridge to Better en welke instellingen willen samenwerken met Bridge to Better.

Er zijn acht religieuze instellingen die open staan voor de visie van Bridge to Better. Deze instellingen vinden de visie van Bridge to Better een goed initiatief. Niet alle acht instellingen willen intensief samenwerken met Bridge to Better. Twee instellingen waarvan de visie overeenkomt staan open voor samenwerking. Twee instellingen sluiten niet aan bij de visie van Bridge to Better en staan minder open voor samenwerking.

Religieuze instellingen vinden twee aspecten belangrijk in de samenwerking met Bridge to Better. Dat er heldere afspraken zijn over samenwerking en dat Bridge to Better informatie geeft over haar methodiek en werkwijze.

Naast de benodigde informatie om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden zijn nevenresultaten naar voren gekomen. In het onderzoeksverslag zijn deze vertaald naar aanbevelingen. De belangrijkste hiervan is dat Bridge to Better religieuze instellingen in Amsterdam bijeen brengt en een discussie start over visie ten opzichte van ongedocumenteerde vreemdelingen en terugkeer.

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Samenvatting.....	3
1. Algemene inleiding.....	7
§1.1 Aanleiding en probleembeschrijving.....	7
1.1.1 Aanleiding	7
1.1.2 Probleembeschrijving	8
1.1.3 Uitgangspositie	9
1.1.3 Afbakening.....	9
1.1.4 Relevantie en maatschappelijk belang.....	9
§1.2: Vraagstelling	11
1.2.1 Hoofdvraag	11
1.2.2 Deelvragen.....	11
§1.3: Doelstelling en beoogde resultaten	11
1.3.1 Product	11
§1.4: Verantwoording, werkwijze en beschrijving van de gekozen onderzoeksmethoden.....	12
1.4.1 Type onderzoek	12
1.4.2 Literatuuronderzoek	12
1.4.3 Interviews	12
1.4.4 Anonimiteit.....	13
1.4.5 Documentonderzoek.....	13
1.4.6 Risico inventarisatie.....	13
1.4.7 Reikwijdte	14
1.4.8 Relatie met verdiepingsminoren	14
§1.5 Leeswijzer	15
2. Visie	16
§2.1 Inleiding.....	16
§2.2 Ervaring	16
2.2.1 Visie op ongedocumenteerde en weinig tot geen ervaring	16
2.2.2 Visie en enige ervaring	17
2.2.3 Visie en veel ervaring	18
2.2.4 Visie en identiteit.....	18
§2.3 Terugkeer	19
2.3.1 Duurzame terugkeer.....	20

§2.4 Religieuze instellingen met een bijzondere overeenkomst	21
§2.5 Conclusie	23
3. Materiële en immateriële bijdrage	24
§3.1 Inleiding	24
§3.2 Diaconie, zakât en caritas	24
3.2.2 Kerk en diaconie	25
3.2.3 Katholieke kerk en caritas	26
§3.3 Maatschappelijke betrokkenheid	27
§3.4 Voorwaarden voor het bijdragen	28
3.4.1 Duurzame contacten versus onofficiële netwerken	28
3.4.2 Wat kunnen we van elkaar verwachten?	28
3.4.3 Wat verwacht men terug?	28
3.4.4 Visie op verantwoordelijkheid naar deelnemer	29
§3.5 Concrete bijdrage	30
§3.6 Conclusie	31
4. Route en aanpak	32
§4.1 Inleiding	32
§4.2 Verandering in route aanpak	32
§4.3 Route en aanpak religieuze instellingen	34
§4.4 Conclusie	36
5. Conclusie, aanbevelingen & Discussie	37
§5.1 Conclusie	37
5.1.1 Samenwerking	37
5.1.2 Bijdrage	37
5.1.3 Route en aanpak	37
5.1.4 Beantwoording hoofdvraag	37
§5.2 Aanbevelingen	38
5.2.1 Ethische verantwoording	38
5.2.2 Strategie ontwikkelen	38
5.2.2 Vervolgonderzoek	38
5.3 Discussie	38
6. Product- procesevaluatie	40
Literatuurlijst	41
Bijlage 1: Begrippenlijst	43

Bijlage 2: Interviewprotocol	44
Doelstelling:	44
Selectie:	44
Bijlage 3: Voorwaarden voor terugkeer	47
Bijlage 4: Labelsysteem	48

1. Algemene inleiding

§1.1 Aanleiding en probleembeschrijving

1.1.1 Aanleiding

Ons afstudeeronderzoek voor Maatschappelijk Werk en Dienstverlening bij de Christelijke Hogeschool Ede vindt plaats bij stichting Bridge to Better. Dit is een non-profit organisatie, die ongedocumenteerde vreemdelingen begeleidt bij vrijwillige terugkeer naar het thuisland. Een belangrijke toevoeging is dat als dit onderzoek spreekt over ongedocumenteerde vreemdelingen, dat het de groep illegalen betreft die geen verblijfsstatus hebben en vaak al meerdere malen zijn uitgeprocedeerd. Mensen die meestal twee jaar of langer in Nederland verblijven en in Nederland geen toekomst op kunnen bouwen.

Vaak is de situatie voor mannen en vrouwen zonder verblijfsvergunning in Nederland uitzichtloos. Vanuit compassie hoopt Bridge to Better dit te veranderen. Tijdens hun twee tot vier maanden durende programma helpt zij vreemdelingen van kansarm naar kansrijk. Dit doet zij door training en coaching te bieden en vreemdelingen te leren hoe zij een eigen onderneming kunnen starten, zodat ze bij thuiskomst op eigen benen kunnen staan en hun lokale gemeenschap een positieve impuls kunnen geven.

Bridge to Better heeft een unieke kijk op het werk met ongedocumenteerde vreemdelingen: ze is gericht op vrijwillige terugkeer. Om dit te realiseren heeft zij als doel het empoweren van de doelgroep en het creëren en stimuleren van netwerk in land van herkomst. Er zijn meerdere organisaties in Nederland die zich bezig houden met het steunen van vreemdelingen bij terugkeer naar hun eigen land. Toch zien wij dat deze organisaties een tijdelijk traject bieden. Vaak richten zij zich op één bepaalde doelgroep zoals jongeren. Ook laten deze organisaties de keuze om te blijven in Nederland of om terug te keren naar het land van herkomst aan de deelnemer. Bridge to Better richt zich niet op specifieke leeftijden of landen. Ze is als één van de eerste organisaties in Nederland gestart met het begeleiden van vreemdelingen bij terugkeer. Bridge to Better onderscheidt zich verder door niet alleen praktische hulp te geven maar ook psychosociale hulp te bieden aan hun deelnemers.

Bridge to Better gaat mee in de huidige ontwikkelingen (Movisie, 2014, p.8) rondom het welzijnswerk. De thema's vreemdelingen en terugkeer staan centraal in de media ('Mensen in vluchtkerk kunnen terug naar land van herkomst, maar willen niet.' 2014) en in de politiek ('VVD en PvdA ploeteren zich een weg door 'bed, bad en brood'-debat' 2015) Bridge to Better is vooral innovatief omdat zij een alternatief biedt voor vreemdelingenbewaring. De ongedocumenteerde vreemdeling die volgens de huidige procedure in detentie moet zitten, kan nu een traject volgen bij Bridge to Better. Hiermee wil zij een efficiënte oplossing bieden voor de financiële en maatschappelijke belasting die deze ontwikkelingen met zich meebrengen. Zij wil dit bieden op zowel korte als lange termijn. Dat heeft er voor gezorgd dat ze financiële steun krijgt van de Nederlandse overheid en van het Europees terugkeerfonds van de Europese Unie.

Bridge to Better richt zich vooral op de begeleiding en ondersteuning van haar deelnemers. Hiermee wordt het gehele traject bedoeld dat een deelnemer doorloopt als hij binnenkomt bij Bridge to

Better. Dit traject bestaat uit hulpverlening op verschillende vlakken. Men krijgt psychosociale begeleiding, onderwijs in het opbouwen van een eigen bedrijf en leerervaring door middel van een stage. Ook krijgt men hulp bij het vinden van onderdak en wordt men stap voor stap voorbereid op terugkeer naar het land van herkomst.

Doordat Bridge to Better deze trajecten begeleidt, heeft zij minder tijd om zich te richten op de uitbreiding van haar eigen netwerk als stichting. De financiële steun die de organisatie ontvangt van de Nederlandse overheid en de Europese Unie is niet genoeg om haar werk optimaal te kunnen doen. Dat betekent dat zij deels nog afhankelijk is van giften. Ook is het zo dat de financiële steun beïnvloed wordt door het politieke klimaat ('Media verwacht val van kabinet door illegalenkwestie. Nederlandse twitteraars reageren verdeeld' 2015) Zij kan er niet vanuit gaan dat zij op lange termijn wordt gesteund. Bridge to Better wil een duurzaam netwerk opbouwen om meer draagvlak te creëren op zowel materieel als immaterieel vlak. Op immaterieel vlak is het belangrijk dat Bridge to Better steun krijgt in de vorm van maatjes- en vrijwilligersprojecten en het uitdragen van haar visie. Met duurzaam bedoelen wij: lange termijn, consistent en zelf ondersteunend. Concreet wil Bridge to Better zich richten op religieuze instellingen om materiële en immateriële bronnen te verwerven.

De keuze om religieuze instellingen te benaderen is van Bridge to Better. Als het gaat om de christelijke identiteit van Bridge to Better dan is het belangrijk om te weten dat zij zichzelf beschouwt als christelijke organisatie maar dit niet altijd op de voorgrond laat treden. Zo helpt zij naast christenen ook mensen van andere religies, veelal moslims. Zij wil onbevooroordeeld en open haar deelnemers tegemoet komen en ondersteunen in een traject.

Religieuze instellingen hebben vaak een maatschappelijke functie en zij zijn een logische stap naar hulp en ondersteuning op materieel en immaterieel vlak. Vanuit de theorie van samenlevingsopbouw (Welling, Feijen & van Engelen, 2005, p.84), wordt duidelijk dat religieuze instellingen vele assets kunnen inzetten in de wijkvernieuwing door het aangaan en ontwikkelen van samenwerkingsverbanden met andere instellingen, vrijwilligersorganisaties en wijkbewoners. Ze kunnen meewerken aan het opbouwen van nieuwe, sterke relaties. Deze theorie ondersteunt en licht toe waarom religieuze instellingen waardevol zijn om mee samen te werken en geeft een aantal manieren waarop dit bewerkstelligd kan worden.

1.1.2 Probleembeschrijving

Bridge to Better wil duurzame samenwerkingsrelaties opbouwen met religieuze instellingen in en rondom Amsterdam. Religieuze instellingen kunnen alleen met Bridge to Better samenwerken als zij haar kennen. Op dit moment zijn de religieuze instellingen en Bridge to Better niet bekend met elkaars missie en visie. Verder weet Bridge to Better niet welke mening religieuze instellingen hebben ten aanzien van ongedocumenteerde vreemdelingen. Voordat er gesproken kan worden over samenwerking en bijdrage van materiële en immateriële aard, zullen deze partijen elkaar moeten leren kennen. Bridge to Better wil daarom weten welke instellingen matchen met haar visie betreft ongedocumenteerde vreemdelingen en terugkeer. Ook wil zij weten wat de route en aanpak is om ingang te vinden bij deze religieuze instellingen. Als we de visie, route en aanpak verzamelen, weet Bridge to Better met welke instellingen zij een duurzaam netwerk kan opbouwen.

1.1.3 Uitgangspositie

Het tekort aan contacten met religieuze instellingen is vooral merkbaar op de werkvloer. Het ontbreken van financiële middelen om voorzieningen te regelen voor deelnemers of het tekort aan stageplekken zijn allemaal zaken die in de praktijk naar voren komen. Het probleem speelt zich ook af op beleidsniveau omdat Bridge to Better bezig wil zijn met het uitbreiden van haar netwerk maar hier geen tijd voor heeft. Ook heeft Bridge to Better nog geen inzicht in welke stappen zij moet zetten om contact te krijgen met religieuze instellingen die passen bij de visie en missie van het werk wat zij doet.

Een knelpunt is het vinden van tijd om te werken aan duurzame relaties. De medewerkers zijn vooral met begeleiding en dagelijkse ondersteuning bezig, maar wat gebeurt er wanneer de steun van de overheid en het Europees terugkeerfonds wegvalt? Dan is Bridge to Better afhankelijk van haar netwerk en wordt de omvang van het probleem groter. Daar is op dit moment nog geen sprake van maar het vergoten van haar netwerk is daarmee wel een goede preventieve maatregel in een tijd waar verandering centraal staat en weinig zeker is. Een ander knelpunt is dat niet bekend is of religieuze instellingen die in het netwerk zouden passen zich kunnen vinden in de visie van Bridge to Better.

1.1.3 Afbakening

Het knelpunt waar dit onderzoek zich op richt is welke religieuze instellingen aansluiten bij haar visie en wat er organisatorisch nodig is om deze instellingen te betrekken bij Bridge to Better. Dit onderzoek brengt in kaart welke religieuze instellingen open staan voor het opbouwen van een duurzame relatie, zodat Bridge to Better zich kan richten op het verwerven van materiële en immateriële steun.

1.1.4 Relevantie en maatschappelijk belang

De relevantie van dit onderzoek is te verantwoorden op meerdere vlakken. Allereerst is het zo dat Bridge to Better moet mee bewegen met de huidige ontwikkelingen. Hiermee worden de bezuinigingen (Algemene Rekenkamer, 2011) in de zorg en welzijnssector vanuit Den Haag en de Europese Unie bedoeld. Ook bedoelen we hiermee de transitie naar een participatie samenleving (Tweede Kamer der staten generaal, 2014) waarin veel verantwoordelijkheid bij de burger wordt gelegd. Dat heeft als gevolg dat Bridge to Better een netwerk nodig heeft waarin ook burgers participeren bij het werk dat zij doet. Het politieke klimaat binnen de overheid is veranderlijk ('Rel bij PvdA over strafbaar stellen illegalen' 2015) en daardoor niet betrouwbaar als het gaat om duurzaamheid. Er is veel discussie tussen politieke partijen en tussen religieuze instellingen, zoals de Vluchtkerk ('Weblog Vluchtkerk: 'Zij zijn hier', twee betogen' 2015), over de beste manier van omgaan met ongedocumenteerde vreemdelingen. Als Bridge to Better een duurzame positie voor zichzelf wil creëren zal zij een consistent netwerk moeten opbouwen waarop ze terug kan vallen. Onze doelstelling is niet dat zij compleet onafhankelijk wordt van overheidssteun maar dat ze wel een breder draagvlak krijgt die haar ondersteunt.

Het probleem is ook relevant omdat de doelstelling om een breder draagvlak te krijgen goed aansluit bij Welzijn Nieuwe Stijl (TransitieBureau Wmo, 2013). De overheid wil dat instellingen zich steeds meer richten op eigen kracht en het sociaal netwerk van cliënten.

Daarnaast is er de relevantie vanuit de recent vernieuwde competenties voor de maatschappelijk werker (Movisie, 2014). Zij beschrijft onder andere dat de sociaal werker actief investeert in goede

samenwerkingsverbanden met formele en informele netwerken (Movisie, 2014, p. 11). Dit onderzoek laat zien dat deze competenties van grote waarde zijn en dat deze bijdragen aan de totstandkoming van een participatie maatschappij waarin verschillende partijen bij elkaar betrokken worden en waarin signalering van maatschappelijke misstanden een nog grotere functie wordt van de maatschappelijk werker (Movisie, 2014, p.11).

Door de aangetoonde relevantie is dit onderzoek van maatschappelijk belang. Communicatie en netwerken zijn hier de kernwoorden. Dit onderzoek laat zien dat religieuze instellingen in en rondom Amsterdam verschillend denken over deze problematiek en dat er een gebrek is aan kennis over dit onderwerp. Dit onderzoek dient niet alleen het belang van Bridge to Better maar kan als opstap dienen voor religieuze instellingen om het dialoog aan te gaan met elkaar en te kijken hoe zij elkaar kunnen ontmoeten in dit maatschappelijke vraagstuk.

Dit onderzoek voor Bridge to Better is gericht op het versterken van haar positie in het begeleiden van ongedocumenteerde vreemdelingen. Daarnaast adviseert dit onderzoek Bridge to Better ten aanzien van materiële en immateriële steun.

§1.2: Vraagstelling

Om de probleemstelling te vertalen in een onderzoek, is er een hoofdvraag geformuleerd. De hoofdvraag is uitgewerkt in drie deelvragen.

1.2.1 Hoofdvraag

Wat is er voor Bridge to Better organisatorisch en qua visie nodig om een duurzaam en maatschappelijk betrokken netwerk te realiseren met religieuze instellingen in en rondom Amsterdam en welke bijdrage kunnen zij leveren?

1.2.2 Deelvragen

1. Wat is er qua visie nodig om een duurzaam netwerk te realiseren?

a) Welke religieuze instellingen in en rond Amsterdam matchen met de visie van Bridge to Better?

2. Wat willen religieuze instellingen in en rond Amsterdam materieel of immaterieel bijdragen aan Bridge to Better?

3. Wat is de route en aanpak voor Bridge to Better om ingang te krijgen bij religieuze instellingen in en rond Amsterdam?

Om deze onderzoeksvragen goed te begrijpen is het goed om de bijgevoegde begrippenlijst in te zien. Hierin worden begrippen als 'visie' en 'duurzaam' toegelicht. De begrippenlijst kan gevonden worden in bijlage één.

§1.3: Doelstelling en beoogde resultaten

De doelstelling die uit deze onderzoeksvragen naar voren komt is tweedelig:

- Het beschrijven voor juni 2015 welke religieuze instellingen in en rondom Amsterdam wel of niet duurzaam en maatschappelijk betrokken willen zijn bij Bridge to Better, haar visie delen en welke bijdrage zij kunnen leveren.
- Bridge to Better ontvangt naar aanleiding van dit onderzoek in juni 2015 praktische aanwijzingen en aanbevelingen waardoor zij kan netwerken in en rondom Amsterdam.

1.3.1 Product

Naar aanleiding van het onderzoek wordt een verslag geschreven van de duurzame en maatschappelijke betrokkenheid van religieuze instellingen bij Bridge to Better en welke bijdrage zij willen leveren. Ook wordt beschreven welke instellingen niet betrokken willen zijn en wat de reden hiervan is. Dit verslag wordt aangeboden aan Bridge to Better, zodat zij weet welke route zij kan bewandelen om religieuze instellingen te betrekken bij haar werk en hoe zij daarmee haar netwerk kan uitbreiden.

Daarnaast zullen een aantal aanbevelingen worden gedaan ten aanzien van strategie ontwikkeling in netwerken. Ook zal er een aanbeveling worden gedaan over onderzoeksvragen waar Bridge to Better mee verder kan.

§1.4: Verantwoording, werkwijze en beschrijving van de gekozen onderzoeksmethoden

1.4.1 Type onderzoek

Voor de uitvoering van dit onderzoek wordt gewerkt volgens een kwalitatieve, verkennende en beschrijvende onderzoeksopzet. Er wordt beschreven hoe religieuze instellingen kijken naar de visie van Bridge to Better, dit vraagt om een verkennend onderzoek. Kunnen religieuze instellingen zich vinden in de visie van Bridge to Better en willen ze betrokken zijn bij het werk wat zij doet? Bridge to Better heeft weinig zicht op hoe de visie van religieuze instellingen is ten opzichte van ongedocumenteerde vreemdelingen. Hier is geen onderzoek naar gedaan en dit onderzoek is een begin geweest in het verkennen van dit terrein.

Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van verschillende manieren van onderzoek:

Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van literatuuronderzoek. Er is literatuur over religieuze instellingen en maatschappelijke betrokkenheid bestudeerd. Ook is er gekeken naar andere afstudeeronderzoeken die spreken over de relatie tussen vreemdelingen en kerken. Er is ook documentenanalyse uitgevoerd. Er is gekeken naar documenten die de visie van Bridge to Better beschrijven. Tevens is er gebruik gemaakt van interviews. De inhoud van de interviews is het meest gebruikt om de deelvragen te beantwoorden.

1.4.2 Literatuuronderzoek

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van verschillende literatuur:

- Allereerst is er literatuuronderzoek gedaan naar religieuze instellingen en hoe zij het begrip 'geven en zorgen voor een ander' invullen in hun eigen gemeenschap en daarbuiten. Er is gekeken naar cijfers van het CBS¹ en naar boeken over diaconie, zakât en caritas.

- Er is onderzocht wat er geschreven is over de participatie maatschappij en hoe deze invloed heeft op religieuze instellingen. Welke veranderingen zijn er in religieuze instellingen als het gaat om samenwerken met organisaties? Daarnaast is er ook gekeken naar andere onderzoeken die iets zeggen over het verloop van samenwerken tussen religieuze instellingen en organisaties.

- Er is gekeken naar de nieuwe competenties voor de maatschappelijk werker die beschreven zijn door Movisie. Hierbij is gekeken naar verschillende manieren van netwerken en welke methodes hierbij gebruikelijk zijn. Als laatst is de beroepscode voor de maatschappelijk werker gebruikt.

1.4.3 Interviews

Er zijn dertien interviews afgenomen met vertegenwoordigers van religieuze instellingen in Amsterdam en omstreken. Het onderzoek heeft zich gericht op verschillende kerkelijke stromingen, die zijn geselecteerd na literatuuronderzoek. De vorm waar voor gekozen is, zijn half- of gedeeltelijke gestructureerde interviews. Dit houdt in dat de onderwerpen, de belangrijkste vragen en in principe ook de volgorde vastliggen. Er is wel ruimte voor 'doorvragen'. Hier is voor gekozen omdat een aantal onderwerpen die voortkwamen uit de probleemstelling een vast onderdeel moesten zijn voor de interviews. Deze zijn visie, duurzaamheid, maatschappelijk betrokken en materiële en immateriële steun.

¹ Centraal Bureau voor de Statistiek

Om de selectie zo representatief mogelijk te maken zijn een aantal keuzes gemaakt. Er zijn respondenten van verschillende kerkelijke stromingen benaderd. Een lijst van deze instellingen is opgenomen in bijlage twee. Eerst is literatuur geraadpleegd, daarna is er een selectie gemaakt. Er zijn cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek geraadpleegd om te zien welke religieuze instellingen het meest actief zijn in vrijwilligerswerk en informele hulp geven. Daarnaast is deze selectie voorgelegd aan Bridge to Better. Naar aanleiding van documentenanalyse is ervoor gekozen om het protestantse platform van Amsterdam en De Vluchtkerk (2015) uit te sluiten. Dit omdat Bridge to Better al ervaring heeft met dit platform. Uit ervaring van Bridge to Better blijkt dat de visie van deze kerken niet overeenkomt. Er is gekozen om alle respondenten zoveel mogelijk persoonlijk te spreken, hierdoor was er mogelijkheid om door te vragen en verdiepende vragen te stellen. In totaal zijn dertien interviews afgenomen, waarvan één interview met een expert op het vlak van diaconie en maatschappelijke betrokkenheid van kerken. Het laatste interview is via de e-mail gedaan, aangezien het door tijdsdruk en planning niet meer lukte om deze respondent persoonlijk te spreken.

1.4.4 Anonimiteit

De privacy van de respondenten is gewaarborgd door aan het begin van het interview toestemming te vragen voor het gebruiken van hun namen en voor het woordelijk uittypen van interviews. Verder is het belangrijk om aan te geven dat een aantal respondenten het zeer belangrijk vonden om aan te geven dat men op persoonlijke titel met ons in gesprek ging en niet namens hun hele religieuze gemeenschap.

1.4.5 Documentonderzoek

In dit onderzoek is gebruikt gemaakt van alle documenten aangaande visie, missie en beleid van Bridge to Better. Hiervan zijn de belangrijkste conclusies geïnventariseerd en meegenomen in het vormgeven van het interviewprotocol. Vooral als het ging om het uitleggen van de visie ten opzichte van terugkeer zijn deze gegevens belangrijk en verhelderend geweest voor de respondent.

1.4.6 Risico inventarisatie

- De opdrachtgever heeft de respondenten niet voorgesteld. De respondenten zijn door de onderzoekers zelf geselecteerd en benaderd. Dit heeft tijd gekost, niet iedere respondent reageert snel of op tijd. Om hierop te anticiperen is er voor gezorgd dat er herinnering e-mails verstuurd zijn.
- Het thema ongedocumenteerde vreemdelingen is actueel en ligt gevoelig, ook bij religieuze instellingen. Van te voren was niet bekend wat de reactie zou zijn op dit thema. Dit is opgevangen door de religieuze instellingen waarvan bekend was dat zij negatief reageren op de visie van Bridge to Better, te mijden. In de voorselectie is gekeken naar instellingen en hun websites. Ook is er gebruik gemaakt van netwerken van de respondenten om andere respondenten te zoeken.
- Het laatste risico wat genoemd moet worden is het feit of dit onderzoek wel goed genoeg gerelateerd is aan het maatschappelijk werk, vanwege de nadruk op netwerken. Dit is opgevangen door dit te verantwoorden met de nieuwe competenties van de maatschappelijk werker (Movisie, 2014) en de taken die hier genoemd worden. In paragraaf 1.1.1. wordt gerefereerd aan de theorie van samenlevingsopbouw die maatschappelijk werkers kunnen gebruiken voor deze competenties. Daarnaast is het zo dat maatschappelijk werkers altijd vanuit een visie werken (Gerritsen & Birnie, 2011 p. 16-25). Het goed neerzetten van een visie en het verkennen hiervan heeft juist te maken met

professionalisering als hulpverlener (NVMW, 2010, p. 18 en 19.) . Dit is dan ook een verkennend en beschrijvend onderzoek naar de visie van religieuze instellingen. Hierdoor kan er een uitwisseling plaatsvinden waardoor verschillende partijen in de maatschappij bij elkaar betrokken worden (NVMW, 2010, p. 18 en 19.) Zo kunnen ze besluiten of ze kunnen samenwerken aan een betere toekomst voor ongedocumenteerden.

1.4.7 Reikwijdte

De beoogde lezer zal in eerste plaats het team van Bridge to Better zijn die een uitvoerende functie heeft. Daarnaast hebben veel respondenten te kennen gegeven dat ze het onderzoek in willen zien en aanwezig willen zijn bij de presentatie. Er is een mogelijkheid dat de reikwijdte breder wordt, doordat deze respondenten het onderzoek ook weer delen binnen hun gemeenschap. Er staan aanbevelingen in dit onderzoek die kunnen leiden naar meer debat en onderzoeksvragen.

1.4.8 Relatie met verdiepingsminoren

Jette Kuiper

Ik heb de verdiepingsminor Geestelijke gezondheidszorg, verslavingszorg en maatschappelijk opvang gevolgd. Dit afstudeeronderzoek heeft vooral een raakvlak met maatschappelijke opvang. De ongedocumenteerde vreemdelingen die Bridge to Better begeleidt moeten vaak opvang zoeken in crisisopvang en daklozenopvang. Ongedocumenteerde vreemdelingen vallen in de doelgroep van maatschappelijke opvang. Er zijn vele gevallen waarin deze vreemdelingen lijden aan psychische klachten doordat ze hebben moeten vluchten en vaak traumatische ervaringen ondergaan, bijvoorbeeld mensenhandel. Bridge to Better wil dat deze mensen een eigen plek krijgen waar ze onderdak krijgen, zodat ze zich kunnen focussen op terugkeer en het proces wat ze ingaan als ze een traject volgen bij de stichting.

Ik heb in deze minor veel les gehad over het werken naar herstel, het werken met netwerken en het creëren van empowerment bij cliënten. Dit is ook hoe Bridge to Better werkt en door dit afstudeeronderzoek gaan we vooral bezig met het verbreden van netwerk. In eerste instantie voor de organisatie maar dit leidt ertoe dat de doelgroep kansen krijgt om hun netwerk te verbreden, meer krachtbronnen te kunnen ontwikkelen en daarmee meer hulp krijgen in hun traject.

Bridge to Better richt zich op herstel, niet op genezen. De deelnemers leren en ontwikkelen eigenschappen op psychosociaal, financieel en relationeel vlak om uiteindelijk te leren hoe ze met hun huidige situatie kunnen leven en hoe ze een duurzaam leven kunnen opbouwen in het land van herkomst.

Margriet Hordijk

Binnen de opleiding Maatschappelijk Werk heb ik de verdiepingsminor Toegepaste Psychologie gevolgd. Er werden veel verschillende onderwerpen behandeld in deze minor en sprak mij bijzonder aan. In deze minor ben je gericht op het gedrag van mensen en hoe je dit gedrag van mensen via interventies kan veranderen. Daarnaast was ik in deze minor bezig met de psychische achtergrond van een cliënt en hoe je hier door gespreksvaardigheden en specifieke interventies op in kan spelen. We hebben ons in deze minor niet gericht op één specifieke doelgroep of psychische stoornis, we hebben veel verschillende doelgroepen en verschillende stoornissen/ziektebeelden behandeld. Dit zorgt ervoor dat ik een breed beeld heb van het scala doelgroepen en ziektebeelden. Daarnaast ben ik binnen de minor bezig geweest met de praktijk en de ontwikkelingen binnen het werkveld. Onderwerpen die voorbij kwamen waren met empowerment en netwerken. Bij cliënten maar ook bij netwerkpartners of andere instellingen. Hier komt ook de relatie met onze afstudeerorganisatie in

beeld. Bridge to Better richt zich op terugkeer van ongedocumenteerde vreemdelingen. In dit proces van terugkeer heeft zij een unieke uitgangspositie ten aanzien van andere instellingen die zich ook richten op terugkeer.

Bridge to Better doet ook aan psychosociale begeleiding van hun deelnemers. Deze houding ondersteun ik vanuit mijn minor van harte. Ik denk dat het cruciaal is dat ongedocumenteerde vreemdelingen psychosociale begeleiding krijgen omdat ongedocumenteerde vreemdelingen veelal traumatische ervaringen hebben meegemaakt. Mijn kennis en praktijkervaring rondom empowerment en netwerk kwamen van pas tijdens het afstudeeronderzoek. Waar wij specifiek naar zullen gaan kijken is de uitbreiding van het netwerk van Bridge to Better. Binnen ons afstudeeronderzoek zullen we ons bezig houden met een groep mensen (ongedocumenteerde vreemdelingen) die in onze samenleving deviant zijn. Er bestaan veel groepen mensen die allemaal een visie hebben over wat er met deze groep mensen moet gebeuren. Moeten ze in Nederland blijven en hier integreren of is terugkeer de beste oplossing? In ons afstudeeronderzoek zullen wij ons richten op terugkeer. Ik ben ervan overtuigd dat deze visie bij verschillen religieuze instellingen op diverse reacties zal stuiten. Binnen mijn minor hebben we stilgestaan bij verschillende deviante groepen binnen de samenleving en hoe wij daar als aanstaand maatschappelijk werkers het beste mee kunnen omgaan. Concluderend past mijn minor goed bij mijn afstudeeronderzoek.

§1.5 Leeswijzer

Dit onderzoek bij Bridge to Better staat in het teken van het zoeken naar netwerk en samenwerkingsrelaties met religieuze instellingen in en rondom Amsterdam.

In het eerste hoofdstuk wordt de probleemstelling, de vraagstelling, de doelstelling en de verantwoording van het onderzoek beschreven.

In het tweede hoofdstuk wordt beschreven wat de visie is van religieuze instellingen in en rondom Amsterdam op ongedocumenteerde vreemdelingen en terugkeer. Daarnaast wordt beschreven welke religieuze instellingen matchen met de visie van Bridge to Better. Door middel van interviews, literatuuronderzoek en documentanalyse zijn de resultaten verzameld in het onderzoeksverslag.

In het derde hoofdstuk wordt beschreven wat religieuze instellingen materieel of immaterieel willen bijdragen aan Bridge to Better. Hier wordt uitgelegd hoe religieuze instellingen binnen hun eigen gemeenschap materiële en immateriële steun geven. Om dit te onderzoeken is gebruik gemaakt van interviews en literatuur onderzoek.

In het vierde hoofdstuk wordt beschreven welke route en aanpak Bridge to Better moet nemen om ingang te krijgen bij religieuze instellingen. Om dit te onderzoeken is gebruik gemaakt van interviews. In het hoofdstuk wordt per instelling beschreven hoe Bridge to Better in contact kan komen en wat de beste route en aanpak is. Daarnaast wordt in dit hoofdstuk een verandering beschreven in netwerken en hoe religieuze instellingen dit vormgeven.

In hoofdstuk vijf volgen de conclusies en aanbevelingen. Naast de conclusies van de voorafgaande hoofdstukken zijn er een aantal aanbevelingen gedaan. Deze omvatten verdere onderzoeksvragen en een discussie die gestart kan worden rondom ongedocumenteerde vreemdelingen en terugkeer.

Na de conclusies en aanbevelingen volgen de product- en proces evaluatie en de bijlagen.

2. Visie

§2.1 Inleiding

Het onderzoek voor Bridge to Better is onder andere gericht op visie. Om een duurzaam netwerk te realiseren is het cruciaal dat Bridge to Better weet welke religieuze instellingen matchen met haar visie. Als ze dit weet kan ze duurzame samenwerkingsrelaties gaan opbouwen met deze religieuze instellingen.

In dit hoofdstuk wordt uiteengezet wat de visie op ongedocumenteerde vreemdelingen en terugkeer is van religieuze instellingen in en rondom Amsterdam. Daarnaast wordt beschreven wat het verband is tussen ervaring met de doelgroep en visie op de doelgroep. Als laatste wordt beschreven wat de visie op duurzame terugkeer van religieuze instellingen is. Voor een goede beschrijving van duurzame terugkeer verwijzen wij naar bijlage drie. Er is bewust gekozen om de duurzame terugkeer een apart kopje te geven. Dit gaat vooral over Bridge to Better haar doelstellingen in land van herkomst voor deelnemers. Het kopje terugkeer gaat vooral over de visie van instellingen ten opzichte van het feit dat Bridge to Better in eerste plaats gericht is op terugkeer.

Met de bovenstaande informatie wordt antwoord gegeven op de eerste deelvraag: Wat is er nodig qua visie om een duurzaam netwerk te realiseren? Dit wordt in de conclusie omschreven. Ook wordt hier op een rij gezet welke instellingen matchen met de visie van Bridge to Better.

Dit hoofdstuk richt zich op de overeenkomsten qua visie maar ook de verschillen zullen aan bod komen. Twee instellingen zullen nader beschreven worden omdat zij een visie hebben over dit onderwerp die goed aansluit bij de visie van Bridge to Better. Voor de beantwoording van deze deelvraag is gebruik gemaakt van twaalf interviews die afgenomen zijn bij religieuze instellingen. Daarnaast is er gebruik gemaakt van documentanalyse.

§2.2 Ervaring

Van de twaalf religieuze instellingen hebben drie instellingen in hoge mate ervaring met deze doelgroep en soms in het begeleiden van deze mensen naar thuisland of het aanvragen van een status in Nederland. Drie instellingen hebben in enige mate ervaring, hiermee wordt bedoeld op het af en toe tegenkomen van de doelgroep, het soms helpen van de doelgroep. Zes instellingen hebben weinig tot geen ervaring met de doelgroep. Deze kennen de problematiek vooral van het nieuws maar zien de doelgroep niet. Eén instelling hiervan is wel bekend met de doelgroep maar werkt vanuit ethisch opzicht niet met uitgeprocedeerde vreemdelingen, alleen met vreemdelingen die in een procedure zitten om een status te krijgen (G7.7).

2.2.1 Visie op ongedocumenteerde en weinig tot geen ervaring

Uit het onderzoek blijkt dat de instellingen die weinig tot geen ervaring hebben met deze doelgroep, het lastig vinden om een visie op ongedocumenteerden te vormen. Een aantal respondenten geeft terug dat het thema maar bij enkelen in hun gemeenschap leeft (G3.8) en dat ze het vooral lastige problematiek vinden waar ze te weinig kennis over hebben om echt een visie over uiteen te zetten.

Er zijn ook instellingen die deze doelgroep onzichtbaar vinden en daardoor niet goed weten waar deze mensen zijn in hun gemeenschap en of ze er zijn. Deze respondenten vinden dat ook niet zo belangrijk omdat men allemaal welkom is in hun instelling. Ook is er een respondent die aangeeft wantrouwig te zijn en die het vooral een moeilijk onderwerp vindt (G6.6).

Eén respondent heeft aangegeven dat zij deze doelgroep niet opnemen in hun hulpverlening (G7.2, G7.3, G7.12). Deze groep vermijden zij omdat zij dan buiten de wet treden en zelf strafbaar zijn. Het opvangen van deze doelgroep is dan ook niet iets wat zij doen (G7.14). Ook is het onderwijs geven aan ongedocumenteerde vreemdelingen om een bedrijf op te starten niet passend in hun visie.

“Maar economische vluchtelingen daar sta ik ook achter dat die echt terug gaan. Dat ze dan wat geld mee krijgen okay. Ja, dat vind ik al een hele grote service. Dat is al heel wat. En dat ze misschien geholpen worden daar. Het is niet zo dat ik maar gewoon denk van: Ze moeten maar geholpen worden en dan zullen we een prachtig businessplan maken en dan zullen ze daar een belangrijke zakenman worden.” (G7.11)

Deze respondent vindt het wettelijk gezien te riskant om deze doelgroep hulp te bieden. Wat opvalt is dat deze respondent niet buiten de kaders van de wet en regelgeving wil werken. Deze visie zorgde er voor dat deze respondent niet wilde samenwerken met Bridge to Better vanwege bovenstaande redenen.

Dit was een kenmerkend verschil met een andere respondent. Een andere respondent bracht duidelijk naar voren dat hij en zijn gemeente ongedocumenteerden wel helpen. Ze helpen ze soms om terug te keren naar land van herkomst maar ook als ze al teruggekeerd zijn, bieden ze soms nog materiële of immateriële hulp (G4.4 en G4.7). Daarnaast zijn er twee religieuze instellingen die niet kijken naar de oorzaak waarom iemand in de problemen zit. Ze bekijken de situatie op dat moment en zien het als een plicht om te helpen (G1.9, G2.10). Ook als dit verder gaat dan de kaders van de huidige wettelijke regelingen (G2.7, G2.8).

Over het algemeen is het zo dat de instellingen die weinig ervaring hebben met deze doelgroep ook weinig kennis hebben over dit vraagstuk.

2.2.2 Visie en enige ervaring

Als er gekeken wordt naar de instellingen die enige mate van ervaring hebben op dit gebied dan zien we een aantal kenmerken.

Eén instelling heeft vooral te maken met de doelgroep op praktisch vlak. Doordat er speciale voorzieningen zijn voor illegalen zoals een artspraktijk waar ze recepten voor medicijnen kunnen krijgen. Over het algemeen geven instellingen de opvatting dat het moeilijk is dat ongedocumenteerden niks kunnen opbouwen in Nederland en dat het niet goed is als mensen zich niet kunnen nestelen in een maatschappij (G1.7, G1.8, G8.8).

Ook geeft een instelling aan dat ze de laatste tijd veel met deze doelgroep te maken hebben gehad en dat ze zich hierdoor meer verdiepen in de thematiek maar nog niet goed weten waar ze nu terecht kunnen voor vragen (9.3). Deze respondent geeft aan dat ze deze mensen echt willen helpen en vaak ook om in Nederland te kunnen blijven. Dat ze meehelpen om procedures op te starten voor een verblijfsvergunning.

Een ander aspect wat opviel is dat de term maatwerk veel naar voren is gekomen. Hiermee wordt bedoeld dat het toepassen van de term ‘ongedocumenteerde vreemdeling’ steeds per individu beoordeeld moet worden. Het is niet mogelijk om deze groep in één keer te definiëren.

“Mijn ervaring is, is dat die groep niet zo definieerbaar is. Het kenmerk van een vluchteling is, dat ze op allerlei manieren proberen om op hun manier zich zo te positioneren dat ze buiten die groep vallen. En toch elke strohalm aangrijpen om in een andere groep terecht te komen.” (G10.4)

De groep mensen die echt definieerbaar zijn als uitgeprocedeerde en ongedocumenteerde vreemdeling is een kwestie van maatwerk en een aantal respondenten geven ook aan hoe duidelijk en precies hiernaar gekeken moet worden als het gaat om mogelijkheden voor terugkeer. (G2.12, G9.9).

2.2.3 Visie en veel ervaring

Eén respondent geeft aan dat men ambivalent is ten opzichte van dit vraagstuk. Ze willen deze doelgroep helpen maar de afgelopen tien jaar hebben ze vervelende ervaringen opgedaan (G10.10). Ook geeft deze respondent aan dat veel kerken goede intenties hebben maar hierin nog naïef zijn. Door de ervaringen die zij hebben opgedaan, zijn ze terughoudender geworden in het helpen van deze doelgroep en strenger geworden in hun beleid. De respondent geeft aan dat ze de visie van Bridge to Better realistisch vinden en dat dit aanspreekt. Zij willen als kerk niet in lastige situaties komen als het gaat om hulpverlening aan deze doelgroep en hebben wel behoefte aan expertise van een organisatie zoals Bridge to Better. De respondent geeft aan enthousiast te worden van deze visie en dat dit beter past bij hun gemeenschap dan de visie van de vluchtkerk (G10.18).

Een andere respondent met veel ervaring op dit gebied vertelt dat ze het fijn vinden om over Bridge to Better te horen aangezien ze wel wat begeleiding bieden op dit gebied maar dit niet structureel doen. Ze zijn vooral toegewijd aan de mensen die lid zijn geworden van de gemeenschap. Ze kunnen niet voor alle “wildvreemden” begeleiding bieden. Ze helpen deze gevallen vooral met netwerken (G4.9). Deze religieuze instelling heeft vooral ervaring met vreemdelingen uit Oost- Europese landen en heeft vooral behoefte aan een instelling waar zij andere ongedocumenteerde vreemdelingen naar toe kunnen sturen voor hulp.

Wat opvalt, is dat twee respondenten zodanig veel ervaring hebben, dat het een interessante samenwerking kan opleveren voor Bridge to Better. Vooral omdat de visie ten opzichte van deze instellingen ten aanzien van de doelgroep en terugkeer aanzienlijk goed overeenkomt met die van Bridge to Better. Deze willen we later in dit hoofdstuk toelichten.

2.2.4 Visie en identiteit

Er zijn drie kerkelijke instellingen die de visie hebben dat deze doelgroep altijd geholpen moeten worden. Deze visie is vooral geworteld vanuit het christelijke geloof. Respondenten vinden deze kwestie urgent omdat deze mensen zorg nodig hebben en dat de instelling de opdracht heeft vanuit het geloof om deze mensen op te vangen en te helpen (G1.9, G3.6, G2.9).

Een aantal respondenten geven aan zeer missionair betrokken te zijn in hun wijk of buurt. Eén respondent gaf aan: *‘wij zijn verschrikkelijk missionair’*(G5). Een andere respondent vertelde dat hij en zijn kerk zeer missionair betrokken zijn in zijn wijk.

‘Op een gegeven moment als je de opdracht krijgt om kerk te zijn in deze wijk ja dan kun je er voor kiezen om voor Nederlanders te gaan maar dat is maar één derde van de mensen in deze wijk. En als je zegt: Ik wil missionair betrokken zijn bij deze wijk, ik wil iets betekenen voor deze wijk ik wil graag

dat deze wijk mooier wordt. Ja, dan ontkom je er niet aan dat je mensen ontmoet die van andere culturen zijn' (G9.2)

Eén respondent gaf aan missionair gedreven begonnen te zijn maar dat zijn gemeenschap terughoudend is geworden doordat ze zo vaak zijn beetgenomen en er tegen hen werd gelogen door ongedocumenteerde vreemdelingen.

'De belangrijkste ambivalentie zit hem in het feit dat mensen christen kunnen worden en dat dit een positieve uitwerking kan hebben op hun procedure. En dat mensen, en dat gebeurt ook gewoon, dat mensen misbruik maken van het feit dat ze gedoopt worden en dat ze dan blijven. Dus ten eerste we hebben de doopprocedure voor mensen met een moslim achtergrond zwaar gemaakt. We moeten ze minimaal een jaar kennen, ze moeten actief zijn, ze moeten de doopcursus doen, ze moeten gesprekken hebben met mensen, ze moeten de oriëntatie cursus doen' (G10)

Een andere respondent gaf aan hier anders over te denken.

'Er zijn wel missionary organisaties die dat heel nadrukkelijk doen, ook in hun motto en zingeving: wij doen dit werk omdat in de Bijbel staat. Daar zijn wij nogal wars van. Dat zijn beslissingen die de mensen zelf moeten nemen, naar ons idee. Ze hebben namelijk ook vaak hun roots in kerken die zich heel anders uiten dan wij doen' (G2)

§2.3 Terugkeer

Bridge to Better heeft een unieke uitgangspositie omdat ze gericht is op een betere toekomst voor haar deelnemers door middel van terugkeer. In de interviews die afgenomen zijn, is de respondenten gevraagd wat zij vonden van deze visie. Dit onderzoek schetst de voorwaarden die Bridge to Better heeft bij terugkeer. Deze voorwaarden zijn onder andere empowerment en veilige terugkeer. Zie het document in bijlage drie waar deze voorwaarden verder beschreven worden.

Nadat deze voorwaarden in de interviews omschreven waren, stonden alle respondenten open voor het idee van terugkeer. Respondenten vonden het een goede doelstelling (G1.12), ze vonden het realistisch (G10.6) en ze vonden het een constructief idee om geen valse hoop te geven maar te kijken naar mogelijkheden (G3.10).

Naast het feit dat alle respondenten open stonden voor het idee van terugkeer waren er respondenten die een kritische noot hadden bij het idee van terugkeer. Deze waren: Dat niet iedere vluchteling is gebaat bij terugkeer (G2.12), dat terugkeer te vlug kan zijn (G2.15) en dat terugkeer deels afhangt van de omstandigheden (G2.13). Ook werd benadrukt dat het belangrijk is om goed op de hoogte te zijn van de werkwijze van Bridge to Better. Een respondent gaf aan dat het belangrijk is om te weten hoe snel iemand een keuze moet maken om echt terug te keren en dat er een stuk verantwoordelijkheid wordt genomen voor een deelnemer als deze echt terugkeert (G10).

Sommige religieuze instellingen vinden het spannend om deze verantwoordelijkheid te dragen en willen dan ook weten of deelnemers ook nog uit een traject kunnen stappen als men dat wil.

Een respondent vertelde dat zijn instelling geen mening heeft over waar mensen moeten wonen maar dat het pastoraal lastig word als zij mensen zien verzuren in hun situatie (G4.13). Een andere respondent gaf aan zich voor te kunnen stellen dat terugkeer beter is als de situatie niet schrijnend is (G9.9) maar dat zij liever mensen hier houden (G9.7). Een andere respondent gaf aan terugkeer een goede intentie te vinden maar alleen als empowerment het doel is (G12.29). Een andere kritische noot van deze respondent was dat het cruciaal is dat terugkeer ook daadwerkelijk 'safe return' is. Dat als een ongedocumenteerde terugkeert, deze bijna altijd te maken krijgt met familie afwijzing en dat het bij terugkeer belangrijk is om hier rekening mee te houden (G12.14). Daarom is het volgens deze respondent belangrijk om deelnemers een vak te leren voordat ze terugkeren naar hun land van herkomst. Hier wordt later in dit hoofdstuk dieper op ingegaan.

"And therefore to say you have returned with only your shirt and trousers back home; you are a pariah, you are a nothing there, you are the worst reject on the face of this earth. To go back empty handed, to face the community and the family: Death is the best option, as far as they are concerned."(G12)

Een andere respondent had ook een kritische noot wat betreft cultuur, hij gaf aan dat het belangrijk is om oog te hebben voor de verschillende culturen en dat de opvattingen 'duurzaam' en 'zelfvoorzienend' Nederlands zijn en dat het belangrijk is voor Bridge to Better om goed bewust te zijn van deze cultuurverschillen en daarin ook een cultuurbesef te ontwikkelen (G10.22).

2.3.1 Duurzame terugkeer

Als Bridge to Better spreekt over terugkeer dan wil zij spreken over 'een betere toekomst'. Terugkeer is dus niet alleen teruggaan naar land van herkomst. Het is ook het

helpen netwerken en het empoweren van deelnemers om hun talenten te ontwikkelen en daarmee een toekomstplan op te stellen voor zichzelf wat leidt tot een positieve impuls voor hun omgeving in land van herkomst. Hiermee gebruikt dit onderzoek het woord 'duurzaam'. Een duurzame terugkeer is het doel vanuit Bridge to Better voor hun deelnemers.

In het onderzoek is gebleken dat respondenten een duidelijk onderscheid maakten in terugkeer en duurzame terugkeer. Ook de opvatting van Bridge to Better werd vaak aangevuld door respondenten. Een aantal respondenten spraken over het feit dat het kunnen terugkeren naar het thuisland en daar een leven kunnen opbouwen al duurzaam is. Dat het opbouwen van een bedrijf of school iets heel moois is, maar dat dit geen voorwaarde is voor duurzaamheid. Duurzaamheid zit volgens deze respondenten niet in het kwantitatieve maar in de kwaliteit van terugkeer (G1.21, G3.15). Er was een kritisch gegeven naar de mogelijkheden van de deelnemers (G1.21, G4.15). Deze respondenten vonden het belangrijker dat de persoon vrede kan vinden met hoe het is gegaan, dat men hun eigen bestaan kan dragen en dat het welzijn van deze persoon voorop staat. Ook gaf een respondent aan dat het een constructief idee is en dat het zeer kostbaar is voor mensen om een netwerk te hebben in land van herkomst.

Ja, maar ik wil daar ook realistisch in zijn dat niet iedereen dat zal kunnen. Je kunt mensen wel onder druk zetten van ja je moet iets betekenen voor jouw gemeenschap. Maar als iemand zegt: Ik wil het liefst gewoon achter de kassa zitten, dan is dat zo. Iedereen draagt sowieso iets bij en ieder kan iets bijdragen als hij weet dat hij geliefd is, dat hij gewaardeerd wordt en als hij leert zichzelf te geven voor het een of ander."(G1)

Maar dat als er een businessplan gemaakt wordt, dat er dan goed gekeken moet worden naar wat er mis kan gaan (G4.15).

Dit betekent dat het woord 'duurzaam' in deze context, verschillende perspectieven en associaties oplevert.

§2.4 Religieuze instellingen met een bijzondere overeenkomst

Er zijn twee religieuze instellingen waar een zodanige overeenkomst was ten aanzien van visie dat dit onderzoek hier een toelichting op wil geven.

Allereerst was er de overeenkomst met de visie van een respondent die veel ervaring heeft met deze doelgroep en verbaasd was dat hij nooit over Bridge to Better gehoord had. Dit betreft de voorganger van een migrantenkerk in Amsterdam Bijlmer. Deze respondent heeft eerder al een project gestart die vanuit dezelfde visie werkt (G12.30). Deze respondent had ervaring met deze doelgroep, heeft gewerkt voor het IND² en COA³ en spreekt al jaren op conferenties om deze visie neer te zetten en vorm te geven. Ook heeft hij meerdere malen met de Tweede Kamer gesproken over zijn initiatief. Hij kreeg weinig respons en zijn project heeft nooit financiering van de overheid gekregen.

De visie van Bridge to Better spreekt hem aan omdat het uitgaat van de belangrijkste voorwaarden om terug te keren. Deze zijn empowerment en het ontwikkelen van talenten. Dit moeten volgens hem altijd de hoofddoelen zijn in trajecten die gericht zijn op terugkeer. Het empoweren van mensen om talenten te ontwikkelen is een voorwaarde omdat men hierdoor financieel onafhankelijk wordt. Op deze manier kunnen mensen iets opbouwen in land van herkomst waardoor zij onafhankelijk zijn. Ook zijn ze op deze manier van waarde voor hun familie als zij terugkomen. Er is in dit hoofdstuk al eerder gesproken over de familie afwijzing die men ondergaat als men terugkeert. Dit is iets wat wij als Nederlanders nooit moeten onderschatten volgens de respondent. De optie om terug te gaan naar land van herkomst, zonder geld of ambacht is onmogelijk, zegt hij. Daarom is het volgens hem belangrijk dat mensen niet afhankelijk worden van donaties of korte termijn hulpverlening in Nederland. Want dit houdt mensen in een afhankelijkheidspositie en zorgt alleen maar voor voortdurende problematiek.

Een andere oorzaak waar hij op wijst, heeft te maken met de reden dat mensen uit Afrikaanse landen naar Nederland komen.

"If you are talking of a third world country, talking of Africa or Ghana or Nigeria. We are not an industrial based economy. We are self-employed economy. Labour market, that means that everybody has to use their own skills to employ themselves."(G12.25)

Met dit citaat wil hij aangeven dat Bridge to Better en Nederland zich bewust moeten zijn dat deze landen niet op dezelfde wijze zijn vormgegeven als de westerse wereld. In deze landen zijn wel universiteiten maar hebben mensen met een diploma geen kans op werk. Dat maakt dat hoogopgeleide mensen hier komen om een toekomst op te bouwen. Deze mensen krijgen geen verblijfsvergunning omdat ze onder de groep 'economische vluchtelingen' vallen. Mensen moeten begeleid worden om uiteindelijk zelfstandige ondernemers te worden. Zodat ze in land van herkomst

² Immigratie- en Naturalisatiedienst

³ Centraal Orgaan opvang Asielzoekers

iets kunnen opbouwen waardoor ze financieel en immaterieel iets kunnen opbouwen. Dit leidt tot een positieve impuls voor de gemeenschap.

De respondent geeft aan dat het belangrijk is om te onderzoeken welke rol religieuze gemeenschap in deze problematiek hebben. Hij heeft zelf ervaring in het samenwerken met kerken en hij zegt hier het volgende over: Hij geeft aan dat religieuze instellingen door verschillende lenzen naar dit vraagstuk kijken. Dat zorgt ervoor dat kerken goed willen zorgen voor ongedocumenteerde vreemdelingen en ook willen helpen maar dat dit gebeurt zonder dat men goed begrijpt wat een ongedocumenteerde nodig heeft en waar diegene vandaan komt. Dit zorgt ervoor dat kerken vooral geld geven maar dat de vreemdeling dan afhankelijk blijft van de kerk (G12.26).

Ook vindt hij vele kerken naïef en te onervaren in het hulpverlening van vreemdelingen. Vaak werken vreemdelingen zwart en verdienen ze geld, terwijl ze ook giften krijgen van kerken. De mensen die vanuit kerken helpen zijn vaak niet ingericht om mensen te screenen en hebben niet de expertise om met deze doelgroep om te gaan. Dat zorgt ervoor dat hun giften niet op de goede plek komen en dat mensen uiteindelijk niet geholpen worden (G12.28).

Deze respondent vindt dat kerken hierdoor niet helpen met empoweren van mensen en dat dit leidt tot vergroting van problematiek (G12.29). Hij heeft aan dat hij oplossingsgericht wil denken en dat de visie van Bridge to Better hierdoor naadloos aansluit op wat hij wil uitdragen rondom dit thema. Daarom wil hij zo snel mogelijk langskomen om in gesprek te gaan met Bridge to Better over een eventuele samenwerking.

Daarnaast was er de overeenkomst met een kerk in Amsterdam- Noord. Zij heeft veel ervaring in het werken met ongedocumenteerde vreemdelingen en is hierdoor ook ambivalent geworden jegens de doelgroep. Hier zijn onder paragraaf 2.2.3 “Visie en veel ervaring” veel verwijzingen naar. De respondent gaf aan dat hij zeer enthousiast werd van de visie van Bridge to Better omdat het uitgaat van realiteit en dat het naar mogelijkheden kijkt voor een betere toekomst. De respondent gaf aan dat hij veel kerken naïef vindt in het helpen van de doelgroep en dat er ook misbruik gemaakt wordt van de hulp die wordt aangeboden. Hij geeft aan dat zijn gemeente in het verleden veel samengewerkt heeft met de Vluchtkerk maar dat dit niet meer past bij de visie die zij hebben als kerk. De reden hiervoor is voornamelijk dat ze vinden dat er valse hoop wordt geboden aan vreemdelingen en dat deze mensen alsnog geen toekomst op kunnen bouwen in Nederland.

De respondent is nieuwsgierig naar de werkwijze van Bridge to Better en heeft behoefte aan de professionele hulpverlening die zij kan bieden (G10.29, G10.24). De voorwaarden en verdere vragen die deze instelling heeft ten aanzien van samenwerking worden besproken in hoofdstuk drie.

§2.5 Conclusie

Uit het bovenstaande zijn een aantal conclusies te trekken die weergeven welke instellingen overeenkomen met de visie van Bridge to Better en welke belangrijke verschillen er zijn. Ook is te herleiden welke belangrijke voorwaarden en kritische noten gezet worden bij de visie van Bridge to Better.

Allereerst is het duidelijk dat de volgende religieuze instellingen openstaan voor de visie van Bridge to Better:

- Christelijk Gereformeerde kerk
- Klink Veenendaal
- Katholieke kerk
- Orthodoxe kerk
- Dominicus kerk
- Blauwe moskee
- Moskee Taibah
- Oase voor Nieuw-west
- Baptisten gemeente de verbinding.

Dat men de visie een goed initiatief vindt, wil niets zeggen over de mate waarin ze willen samenwerken met Bridge to Better. Dit wordt nader toegelicht in hoofdstuk drie.

De instellingen die overeenkomen met de visie van Bridge to Better zijn Hoop voor Noord en The House of Fellowship.

De instellingen die niet overeenkomen met de visie van Bridge to Better of minder open staan hiervoor zijn De Dominicus kerk en de Hersteld Hervormde kerk.

Er zijn een aantal kenmerken die genoemd moeten worden als het gaat om verschil in visie of werkwijze van religieuze instellingen. Allereerst is er het verschil in mening over de kaders van hulpverlening. Een reden voor een instelling om niet samen te werken met Bridge to Better heeft te maken met het feit dat zij een ethisch dilemma zien in het werken met ongedocumenteerde vreemdelingen. Zij willen niet buiten de kaders van de wet werken omdat zij zich als kerk niet in deze positie willen brengen. Het is belangrijk voor Bridge to Better om goed op de hoogte te zijn van het feit dat er voor religieuze instellingen een ethisch vraagstuk kan spelen. Het is goed om duidelijk te zijn in hun doel en werkwijze naar deze instellingen toe. Als de communicatie hierover goed is, dan kunnen misverstanden voorkomen worden.

Verder is het opvallend dat er religieuze instellingen zijn die missionair zijn en sommige niet. Het is voor Bridge to Better belangrijk om te weten wat de verwachtingen zijn van deze instellingen. Dat betekent ook dat zij transparant moet zijn in het vormgeven van haar identiteit.

Ook zien we dat er verschillende opvattingen zijn over duurzaamheid als het gaat over terugkeer. Bridge to Better kan op deze kritische noten ingaan door extra informatie te geven en door dit nog eens mee te nemen in het vormgeven van hun werkwijze. Dit geldt ook voor de voorwaarden die men stelt voor terugkeer.

3. Materiële en immateriële bijdrage

§3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt beschreven wat religieuze instellingen willen bijdragen aan Bridge to Better. Ook wordt een beeld geschetst hoe religieuze instellingen momenteel materiële en immateriële steun geven in hun eigen gemeenschap in de vorm van zakât, diaconie en caritas. Hierdoor wordt het geven van ondersteuning aan ongedocumenteerde vreemdelingen geplaatst in de eigen religieuze context van deze instellingen.

In het interviewprotocol zijn een aantal vragen opgenomen die hier over gaan. De beantwoording van deze deelvraag zal deels ondersteund worden door het literatuuronderzoek. Hier is voor gekozen omdat religieuze instellingen vaak een officiële weg kennen als het gaat om het steunen van organisaties. Er zijn twaalf religieuze instellingen voor dit onderzoek geïnterviewd en deze hebben allemaal antwoord gegeven op wat ze willen bijdragen, hoe zij dit in de praktijk toepassen en welke voorwaarden ze hebben. Een aantal reacties komt overeen, ook zijn er een aantal specifieke verschillen aan te wijzen die ook toegelicht worden in dit onderzoek.

§3.2 Diaconie, zakât en caritas

Als het gaat over het leveren van een bijdrage en het samenwerken met organisaties dan is het onvermijdelijk om eerst te beginnen bij de basis van religieuze instellingen: waarop baseren zij het geven en zorgen voor een ander?

In deze paragraaf wordt aandacht besteed aan de motivatie achter dit ‘geven en zorgen voor een ander’ vanuit verschillende religieuze invalshoeken.

3.2.1 Islam en zakât

Driessen (1997) beschrijft twee kernbegrippen die verwijzen naar materiële armenzorg, namelijk de *zakât* en de *sadaka*. De wortel van zakât als Arabisch woord ligt in de letters z.k. ‘a. De letterlijke betekenissen van dit woord zijn groeien, zuiveren, reinigen, gezegend zijn en overtreffen (in goede daden). De zakât refereert naar de praxis van het geven en tevens naar het deel dat de gelovige uit zijn bezittingen geeft aan de armen. Het doel van deze geloofshandeling is het zuiveren, laten zegenen (door God) van het vermogen en dat zodoende laten groeien. Omdat het om een geloofshandeling gaat, moet het hoogste doel zijn: gehoor geven aan de oproep van God om aandacht te geven aan de armen.

Het tweede begrip in de islamitische armenzorg is *sadaka*, de religieuze aanduiding voor vrijgevigheid in het algemeen. Zakât als specifiek aspect van geven valt dus ook onder *sadaka*. Armenzorg is een begrip wat onlosmakelijk verbonden is met het geloof. Wie zegt God te dienen, geeft en helpt arme mensen. Wie zegt tot de gemeenschap van moslims te behoren draagt bij aan de bestrijding of verlichting van de armoede die hierin voorkomt.

“De armen hebben daar gewoon recht op. Kijk, als jij een baan hebt en het goed hebt met huisje boompje en beestje, dan ben je gezegend. Als je Ramadan viert dan sta je stil bij mensen die het anders hebben. Dat het ook anders had kunnen zijn. En die mensen horen er gewoon bij, we zijn samen één gemeenschap. Het is onze taak om dit te doen, dat is ons geloof.”(G6)

De zakât wordt gegeven uit liefde voor God, heeft rituele reinheid tot gevolg en levert een religieuze verdienste waarmee men het paradijs kan verwerven (Koran 76:8 en 9, J.H Kramersvertaling). Rijkdom op zich staat opname in het paradijs niet in de weg, wel het niet uitdelen ervan; het gaat hier ook om een louterings- of reinigingsbelasting. De Koran (2:219, 9:34, J.H Kramers vertaling) geeft wel algemene aanwijzingen over de hoogte ervan, maar geen duidelijke richtlijn. Verschillende meningen over de hoogte van de zakât leidden tot allerlei regelingen over percentages voor verschillende soorten rijkdom.

In de interviews is vooral naar voren gekomen dat de zakât wordt uitgedeeld voor het einde van de Ramadan. De meeste moslims hebben een vast bedrag per jaar en laten hun ouders dit voor hen uitdelen omdat zij de behoeftigen in een gemeenschap het beste kennen. Ook vertelde een respondent (G6) dat de zakât juist dan wordt uitgedeeld omdat een behoeftige dan goede kleding kan aanschaffen voor de deelname aan het Suikerfeest, zodat iemand zich niet minderwaardig voelt. Wat ook naar voren is gekomen is de zogenoemde Iftar maaltijd. Dit is de maaltijd die tijdens de Ramadan gelijk na zonsondergang wordt genuttigd. Hier wordt verder over gesproken als de bijdragen van de moskeeën worden besproken.

3.2.2 Kerk en diaconie

In de protestantse en katholieke traditie worden verschillende woorden gebruikt om de 'zorg voor de naaste uit te drukken'. In de protestantse kerken wordt het begrip 'het diaconaat' gebruikt om het geheel van de diaconale werkzaamheden weer te geven.

Rooms-Katholieken gebruiken daarvoor het woord 'de diaconie'. De diaconie is in protestantse kringen het *college* binnen de kerk, dat verantwoordelijk is voor het diaconaat. De diaconie bestaat uit diakenen, die daartoe bevestigd zijn in een kerkdienst en onbetaald hun werk verrichten. De meervoudsvorm is dus een 'diakenen', terwijl men in de Rooms-Katholieke Kerk spreekt van 'diakens'. Nog een terminologische verheldering: de Protestantse Kerk in Nederland bestaat uit 'gemeenten' (rooms-katholiek: parochie).

Sengers en Koet (2010) beschrijven de verschillende ontwikkelingen die zijn geweest in het opzetten en vormgeven van diaconie. De tegenwoordige aard en doelstellingen van het werk van diaconie die te maken hebben met de vraagstelling van dit onderzoek zijn de volgende:

- Allerlei vormen van materiele en immateriële hulpverlening. Daarbij kan gedacht worden aan financiële ondersteuning door diaconieën zelf of door noodfondsen waaraan ze deelnemen, de kerkelijke betrokkenheid bij voedselbanken, het bieden van goedkope vakantiemogelijkheden, het

"Het belangrijke onderdeel is mensen helpen zodat we dat hier noemen. Dat is eigenlijk de diaconie. Dat noemen we bewust mensen helpen omdat mensen uit deze wijk als je diaconie zegt geen flauw idee hebben waar je het over hebt. Dus team 'mensen helpen' en daar komt een heleboel verschillende facetten aan bod. Financiële hulp, praktische hulp en mensen die verhuizen maar twee linkerhanden hebben en alleenstaande moeder zijn bijvoorbeeld, schuldenproblematiek. Maar dus ook regelmatig mensen die problemen hebben met verblijfsvergunningen." (G9)

aanbieden van vervoer en nog tal van andere praktische zaken.

- Het opbouwen en onderhouden van sociale netwerken rondom mensen die sociale steun behoeven. Het belang hiervan is toegenomen door het overheidsbeleid om mensen met een verstandelijke beperking en mensen met een psychiatrische aandoening vanuit instellingen buiten de bebouwde kom voortaan in buurten en wijken te plaatsen. Wanneer deze mensen niet deelnemen aan sociale netwerken is vereenzaming het gevolg. In dit kader zijn ook maatjesprojecten te noemen.
- Het ondersteunen van mensen om de mogelijkheden die zij hebben om te zetten in een bijdrage aan de samenleving en in participatie. Voorbeelden zijn: vluchtelingen wegwijzen maken in onze samenleving, een schrijfclub van dak- en thuislozen, de straatkrant, ondersteuning van organisaties van betrokkenen.

In alle gevallen zijn kerken en christenen vanuit hun geloof geroepen om zich met grote kracht en hardnekkigheid in te zetten om met en voor mensen die lijden onder armoede en sociale uitsluiting te werken aan een samenleving waarin ieder mens volwaardig naar zijn of haar mogelijkheden kan functioneren. Diaconaat is daarom een blijvende opdracht die vorm krijgt in daden van alledaagse goedheid tot politieke en maatschappelijke actie.

3.2.3 Katholieke kerk en caritas

Het woord dat gebruikt wordt om in de katholieke traditie de zorg voor de naaste in nood uit te drukken is caritas. Een vergadering van bisschoppen, geestelijken, leken en katholieke organisaties stelde een invloedrijke definitie van diaconie op: Allerlei manieren waarop groepen van christenen zich solidariseren met mensen in nood en/of (mee)werken aan het oplossen van maatschappelijke problemen. Maar de invloed van deze definitie is zo groot, dat bijna vergeten, of verdrongen is dat de katholieke traditie eigenlijk een ander woord voor deze zorg en aandacht heeft: caritas (Sengers & Koet, 2010).

Caritas is in deze zin ook sacramenteel te beschouwen: deze liefde die scheppend en herscheppend is maakt God zelf in de gemeenschap en draagt bij aan het opbouwen van de geloofsgemeenschap. Het begrip liefde is dus de bestaansvoorwaarde van christenen. Liefde drukt uit in wat voor God we geloven, hoe we ons te verhouden hebben ten opzichte van anderen, en wat de bestemming is van ons leven. Het begrip liefde drukt ook uit in wat voor wereld we leven, en wat de bepalende kaders zijn van die wereld. Dat we daar als mensen vaak graag buiten willen treden is een aspect dat hier

niet behandeld wordt, maar maakt wel het tweede aspect duidelijk: caritas als deugd en ethiek.

In caritas als deugd zijn dus de liefde tot God en de liefde tot de naaste vereend. Caritas blijkt dus een woord te zijn dat geloof en daad met elkaar kan verbinden. Aan de ene kant richt het zich op God en aan de andere kant richt het zich naar de mensen en naar de medemens. Caritas is dus geloof en daad, caritas is dus niet alleen spiritueel, maar ook een concrete daad. Specifiek voor katholieken geldt bovendien dat caritas beter haar eigen traditie en wereldwijde netwerk uitdrukt dan het woord diaconie.

“Caritas dat kan je vertalen met naastenliefde. Dat is de concrete uitoefening van het gebod van de liefde waar wij in geloven en dus in navolging van Jezus gestalte aan willen geven, zie het als een opdracht en ook iets om van harte te doen.”(G1)

§3.3 Maatschappelijke betrokkenheid

Om een goed beeld te krijgen van de religieuze instellingen die benaderd zijn, is eerst gevraagd in welke mate zij maatschappelijk betrokken en actief zijn. Op deze manier weet Bridge to Better wat zij kan verwachten aan betrokkenheid.

In de interviews die zijn afgenomen zijn verschillen ontdekt aangaande de maatschappelijke betrokkenheid van religieuze instellingen en de mate waarop dit concreet vorm krijgt. Wat opviel is dat de katholieke gemeenschap een scala heeft aan maatschappelijk initiatieven en praktisch georganiseerd te werk gaat in de stad Amsterdam. Voorbeelden zijn een artsenpraktijk, een medicijnpot voor illegalen, en PCI's⁴ (G1.2). Sommige kerken zijn op bepaalde doelgroepen gericht zoals op wijken (G10.1, G10.26, G9.6). Hierin worden buurt- en taalteams opgesteld en komen mensen bijeen. Sommige instellingen zijn niet maatschappelijk actief omdat ze zich zelf te klein vinden of omdat ze zich moeilijk kunnen mobiliseren en het daarom moeilijk vinden om nog maatschappelijk relevant te zijn (G3.11). Een aantal respondenten gaven terug dat ze het moeilijk vinden om nog onderscheid te maken als instelling en dat ze daarom soms samenwerken in oecumenisch verband. Wat ook opvalt, is dat een aantal kerken het hun taak vinden om buiten de 'normale' grenzen van de hulpverlening actief te zijn (G4.22), terwijl een andere kerk duidelijk was in het feit dat dit absoluut geen optie is (G7.13). Dit kenmerk is al aan bod gekomen in hoofdstuk twee.

Ook is er een verschil in instellingen die als gemeenschap maatschappelijk actief zijn op bepaalde gebieden en gemeenschappen waar individuen zelf actief zijn op verschillende manieren. Er is sprake van een ontwikkeling op dit gebied in religieuze instellingen. Het initiatief om een netwerk-kerk te willen zijn kwam meer naar voren in de interviews. Er treedt een verandering op ten aanzien van het bijdragen vanuit kerken en hoe organisaties deze kerken moet benaderen. Hier wordt nader op ingegaan bij hoofdstuk vier.

Binnen de islamitische wereld is het kenmerkend hoe maatschappelijk actief men is. De respondent die is geïnterviewd gaf aan het lastig te vinden te bedenken welke bijdrage geleverd zou kunnen worden. Het was duidelijk dat er ruimte is voor een presentatie omdat het een maatschappelijk thema betreft. Dit past in het doel wat zij hebben als moskee. Hier worden debatten en themadagen georganiseerd voor de bezoekers van de moskee. Een belangrijk doel van deze moskee is om de islamitische gemeenschap maatschappelijk te activeren.

Eén instelling was opmerkelijk omdat deze migrantenkerk speciaal ingericht is om een buffer te zijn voor de sociale uitdagingen die migranten en illegalen te boven moeten komen (G12.2). Deze kerk heeft als taak om maatschappelijk actief te zijn op dit gebied.

⁴ Parochiële Caritas Instelling

§3.4 Voorwaarden voor het bijdragen

Voordat er gesproken kan worden over de soort bijdrage die instellingen willen geven is het belangrijk om op een rij te zetten welke voorwaarden belangrijk worden gevonden. De instellingen hadden verschillende voorwaarden waarvan zij het belangrijk vinden om deze eerst duidelijk af te stemmen voordat er sprake kan zijn van een samenwerking of bijdrage.

3.4.1 Duurzame contacten versus onofficiële netwerken

Wat als eerste opvalt, is het verschil in visie over het woord 'duurzaam' aangaande samenwerking. Bij een aantal instellingen is de werkwijze nog officieel. Dit betekent dat er een aanvraag voor steun ingediend moet worden bij een kerkenraad of diaconie. Toch komt het meer voor dat instellingen alleen contact willen op het moment dat er een concrete situatie is waar ze een rol in kunnen spelen (G3.25), oftewel als er een ongedocumenteerde vreemdeling in hun kerk zit. In vele gevallen komt naar voren dat men op individuele basis wil samenwerken en in aparte gevallen contact zal opnemen (G3.23, G2.27).

Respondenten geven aan dat men het fijn vindt dat ze weten waar ze moeten zijn als ze Bridge to Better nodig hebben. Respondenten vinden het belangrijk dat er heldere afspraken zijn wat betreft het traject dat deelnemers doorlopen. Ze willen op de hoogte gehouden worden en willen duidelijkheid over het traject en hoe deze verloopt. Deze reacties komen overeen met een eerder onderzoek (Geurts & Sahali, 2013). In dit onderzoek wordt beschreven wat er kan gebeuren als er geen duidelijke communicatie is over een traject en wat er mis kan gaan in samenwerking tussen vrijwilligers en professionals als ieder een eigen weg bewandelt met een deelnemer. Het is van belang dat deze afspraken goed gemaakt worden en dat Bridge to Better goede informatie geeft over een traject en over het verloop hiervan.

3.4.2 Wat kunnen we van elkaar verwachten?

Respondenten geven aan dat ze het belangrijk vinden om te weten wat ze kunnen verwachten van Bridge to Better en hoe zij van dienst kunnen zijn (G1.18, G10.37). Men wil realistisch zijn over wat zij kunnen bieden en men wil dat Bridge to Better ook goed beseft wat wel en niet kan (G10.33). Eén respondent merkte op dat het welzijn van een deelnemer voorop staat en als het in het belang van de deelnemer goed is om samen te werken, dat zij dit dan doen. Ook al verschilt men van visie ten opzichte van de doelgroep (G2.23). Dit betekent dat Bridge to Better op een sporadische samenwerking kan rekenen.

Eén organisatie heeft aangegeven dat zij bepaalde prioriteiten heeft. Hierbij heeft ze aangegeven dat Bridge to Better niet bij die prioriteiten wordt gerekend en dat er daarom geen samenwerking plaats zal vinden (G13.7).

De overige respondenten willen wel contact leggen en willen een oriënterend gesprek over hetgeen wat de beide partijen elkaar te bieden hebben.

3.4.3 Wat verwacht men terug?

In de interviews is gevraagd naar wat men wil ontvangen als men een bijdrage levert aan Bridge to Better. Over het algemeen is als respons teruggekomen dat men geeft om het geven, dat men niks terug verwacht en dat dit ook vanuit diaconie, caritas en zakât de gedachte is (G13.8, G3.24). Daarnaast zijn in interviews voorwaarden gesteld die men graag ingevuld wil zien. Allereerst is dit rapportage. Respondenten geven aan dat ze het fijn vinden als men op de hoogte gehouden wordt

van een traject (G1.20, G2.30, G3.28, G6.11) als men iemand doorverwijst. Daarnaast is er vraag naar professionele begeleiding en een stuk expertise vanuit Bridge to Better. Vaak weet men de wegen die bewandeld moeten worden niet en heeft men baat bij meer kennis en informatie (G4.23, G10.24, G10.29). Ook zijn er praktische verzoeken zoals het ontvangen van foldermateriaal (G4.23).

3.4.4 Visie op verantwoordelijkheid naar deelnemer

Een ethisch vraagstuk dat in interviews (G4.26) naar voren komt is de visie op verantwoordelijkheid over een traject van een deelnemer. Hiermee wordt bedoeld op de vraag: Wanneer ben je als instelling verantwoordelijk voor iemand en wanneer houdt dit op? Bij aankomst in land van herkomst? Of op het moment dat iemand een traject start bij Bridge to Better? Dit alles heeft te maken met de visie die instellingen hebben op deelnemers. Bridge to Better stelt dat een deelnemer verantwoordelijk is voor zijn eigen leven en voor zijn traject.

“Ja, ik ben dan wel benieuwd, of het dan, ik denk wel dat het belangrijk is als je mensen dan doorstuurt. Is het eenrichtingsverkeer, dus dat het alleen werkt aan terugkeer flexibiliteit dat mensen toch nog uit dat traject gaan van terugkeer. Is die flexibiliteit er ook? Of is het echt zo dat als wij als kerk iemand hebben en die melden we aan. Is het vervolgens dan ook zo dat iemand echt gewoon teruggaat? Dat maakt het ook wel een beetje spannend. Daar in ook wel, hoe sterk is iemand? En ook wat voor keuze maakt iemand dan? Nu begrijp ik ook wel beter waar de schoen wringt als het gaat om andere kerken. Want daarin heb je dan ook een soort verantwoordelijkheid.”(G10)

§3.5 Concrete bijdrage

In deze paragraaf wordt neergezet wat elke religieuze instelling wil bijdragen en wat zij hierbij belangrijk vindt.

- Katholieke kerk Sint Nicolaas: Wil zijn expertise leveren op het gebied van pastoraat. Wil een gesprek over wat zij te bieden hebben en wat Bridge to Better kan geven.
- Dominicus kerk Amsterdam: Zij verwijzen niet en willen praktisch contact hebben. Officiële contacten hoeven er niet te zijn. Men wil samenwerken als het in het belang is van een deelnemer. Hierin willen zij rapportage ontvangen en goede afspraken maken.
- Gereformeerde kerk Amsterdam: Wil op individuele basis samenwerken, geen formeel samenwerkingsverband. Wel willen ze kijken of ze vrijwilligers kunnen leveren.
- Russisch orthodoxe kerk Amsterdam: Wil helpen met vertalen waar nodig is. Zij geven aan een goed netwerk te hebben waarin zij informatie snel kunnen verspreiden. Ook bieden ze aan om een keer te collecteren. Ze willen wel graag een contactpersoon bij Bridge to Better om heldere afspraken mee te maken zodat de samenwerking in goede banen geleid kan worden.
- Klink Veenendaal: Er kan contact op worden genomen en men kan een presentatie geven. Als er individuen in de gemeente zijn die willen doneren of willen bijdragen dan is dit aan de leden zelf om contact te leggen met Bridge to Better.
- De Blauwe moskee: Wil graag een bijdrage leveren in de vorm van een Iftar maaltijd. Deze willen zij organiseren voor de deelnemers. Verder willen zij terugkoppeling ontvangen als zij deelnemers doorsturen.
- Hersteld Hervormde kerk: Zij hebben de formele route beschreven die Bridge to Better moet gaan om een bijdrage te vragen.
- Moskee Taibah: Wil haar expertise inzetten op geestelijk gebied. Zij wil ruimte maken voor deelnemers om te spreken over geloofskwesties en ze willen wel een imam laten komen als dit nodig is.
- OASE Amsterdam: Wil kijken of er vorm kan worden gegeven aan een samenwerkingsrelatie. Hierbij denken ze aan maatjesprojecten. Ook willen ze kijken of ze deelnemers kunnen doorsturen.
- Hoop voor Noord Amsterdam: Wil kijken of ze maatjes kunnen leveren. Ze willen graag input bieden in de aanpak van Bridge to Better. Ze willen mensen kunnen doorsturen en willen kijken welke samenwerking er gevormd kan worden in een oriënterend gesprek.
- House of Fellowship Amsterdam: Zij wil een gesprek over de overeenkomsten in visie op de doelgroep en op terugkeer. Ook wil ze praten over eventuele projecten in de toekomst en of er mogelijkheden zijn tot samenwerken.
- Baptisten gemeente de Verbinding in Amsterdam: Heeft de officiële route aangegeven maar ook gezegd dat Bridge to Better geen prioriteit heeft in haar doelstelling.

§3.6 Conclusie

Er zijn concrete antwoorden gegeven op wat religieuze instellingen willen bijdragen. Er zijn een aantal factoren belangrijk voor Bridge to Better om rekening mee te houden:

Als het gaat om duurzame samenwerking, dan bedoelt Bridge to Better hiermee dat ze een samenwerking heeft die langdurig is. Dit zien respondenten anders. Zij zien duurzaamheid in het soort contact wat er is. Respondenten vinden het goed dat ze van het bestaan afweten van Bridge to Better en waar ze mensen naartoe kunnen sturen. Hierin zit duurzaamheid dus niet in duur of consistentie.

Men verwacht wat terug van Bridge to Better. Ze verwachten een aanspreekpunt, een contactpersoon. Hiermee willen instellingen goede afspraken maken. De helderheid over samenwerking en bijdrage vindt men belangrijk. Men vindt het belangrijk dat er realistische verwachtingen naar elkaar toe zijn. Ook vindt men het belangrijk dat ze goede informatie krijgen over de vorm van een traject, welke regels hierbij gelden en welke communicatie hierin belangrijk is. Daarnaast wil men op de hoogte gehouden worden van een traject. Vooral als men persoonlijk betrokken is bij een deelnemer.

4. Route en aanpak

§4.1 Inleiding

Dit onderzoek staat in het teken van het vinden van netwerkpartners: religieuze instellingen die matchen met de visie van Bridge to Better en met wie zij een duurzame samenwerkingsrelatie op kan bouwen. Mochten die netwerkpartners gevonden worden dan is de stap die in dit hoofdstuk beschreven wordt, net zo belangrijk. Wat is de route en aanpak voor Bridge to Better om ingang te krijgen bij religieuze instellingen? Wellicht lijkt contact zoeken eenvoudig en vanzelfsprekend maar zoals uit literatuuronderzoek en uit interviews is gebleken, is dit niet zo. Er blijken verschillen te zitten in welke route het beste genomen kan worden om ingang te krijgen bij verschillende kerken en moskeeën. Bij de ene kerk moet dat via het officiële bestuur en bij een moskee mag men zo langs komen om een presentatie te geven. In dit hoofdstuk worden de verschillen beschreven per religieuze instelling en uitgelegd wat de beste route en aanpak is. Hiernaast wordt ook een verandering in netwerken beschreven. Bij het schrijven van dit hoofdstuk is gebruik gemaakt van interviews en literatuuronderzoek.

§4.2 Verandering in route aanpak

De laatste vraag uit de interviews voor dit onderzoek was: *Als Bridge to Better jullie wil benaderen, wie moeten ze dan benaderen?* Deze vraag werd gesteld om er achter te komen wat de beste route en aanpak voor Bridge to Better is om ingang te krijgen bij deze religieuze instelling. In de interviews waren verschillende antwoorden maar er was één ding wat opviel. De respondenten benadrukten dat er binnen verschillende instellingen een verschuiving plaatsvindt in de manier waarop ze benaderd willen worden. Daarnaast is er een verschuiving hoe instellingen netwerken vormgeven. Deze verschuiving die plaatsvindt, kan verwoord worden in de termen *top down* en *bottom up*. Met deze termen wordt het volgende bedoeld: met *top down* wordt bedoeld dat netwerken van boven naar beneden gaat. Een voorbeeld hiervan is dat een aanvraag eerst goedgekeurd moet worden door de diaconie en dat deze dan wordt doorgespeeld naar gemeenteleden. Met *bottom up* wordt bedoeld dat medewerkers van gemeenten zelf vanaf de grond initiatieven starten en zo een netwerk opbouwen, zonder bemoeienis van bestuur of kerkenraad. Het verschuift steeds meer van officiële aanvragen naar informele initiatieven. Een respondent legde het als volgt uit:

“Dit is een duidelijke verandering in de organisatie. Instellingen tellen niet voor Amsterdammers. Personen tellen.”(G2)

‘Er is een heel ander verschil, het zit niet meer op het niveau van de institutie. Het zit vooral op het niveau van mensen die elkaar kennen. Via persoonlijke netwerken ontstaan tegenwoordig veel meer samenwerkingsverbanden. Terwijl vroeger, zocht het ene bestuur het andere bestuur op. Maar dat past niet meer in deze tijd waarin wij vinden dat een mening van de basis moet doorklinken naar het bestuur. Dit heeft met organisatie verandering te maken in de hele maatschappij. Tegenwoordig zeggen mensen: “Hoor eens wij kunnen ook nadenken.” Prima als er ergens een bestuur is, maar besturen doe je wel met zijn allen, in ieder geval de invloed van allemaal.’(G2)

Dit was voor het eerst dat een respondent deze verschuiving zo duidelijk verwoordde. Een andere respondent verwoordde het op de volgende manier:

‘Vanuit het grondvlak, het vraagt om een andere manier van werken; wie is nu de actor? Op het moment dat Bridge to Better op instituut niveau wil gaan netwerken, dat kan hè, maar dan moet hun directie en bestuur in actie komen en dan doen zij al het netwerken op hun laag. Maar als je zegt wacht even de andere partij is geen instituut maar is grondvlak dan moet je niet zelf als bestuur de ambassadeur zijn maar dan moeten jou grondmensen de ambassadeur zijn en die moeten aan de slag. Dat vraagt dan ook echt een andere strategie van wie moeten we nu aan het werk zetten?’(G5.9)

Als instellingen meer vanaf de grond gaan werken dan vraagt dat van Bridge to Better een andere strategie. Daarom is het belangrijk dat Bridge to Better weet hoe religieuze instellingen netwerken en samenwerken. Als Bridge to Better dit weet dan kan ze daar haar strategie op aanpassen. Bij een instelling die *top down* werkt kan Bridge to Better hun kerkenraad of diaconie benaderen. Maar bij een instelling die *bottom up* werkt, moet Bridge to Better de instelling benaderen vanuit het grondvlak. Dit betekent concreet langs gaan met flyers of een presentatie geven in de kerk of moskee.

Ook in de literatuur wordt over deze veranderingen gesproken. Peerdeman (2013) spreekt over ‘vrienden’ duurzaam aan je organisatie binden. Hierin geeft zij aan dat organisaties duurzame relaties moeten ontwikkelen met degene waar men steun van ontvangt. Tegenwoordig wil men niet meer gezien worden als ‘wandelende portemonnee’ maar moet er op basis van gelijkwaardigheid een samenwerking ontstaan. Ze beschrijft dat als vrienden van een organisatie zich betrokken voelen bij het werk, dat ze dan bereid zijn om hun netwerk, vrienden en kennissen in te zetten. Ook ziet ze de ontwikkeling dat fondsenwerving niet meer iets is wat alleen een speciale afdeling doet. Het is een samenwerking met alle medewerkers van een organisatie en dat dit een mentaliteit is die men zich eigen moet maken. Dit komt overeen met het bovenstaande citaat (G5.9).

Voor het onderzoek is een interview afgenomen met een expert vanuit de Christelijke Hogeschool Ede. Deze expert had veel ervaring op het gebied van netwerken en diaconie binnen kerken. Als het gaat over de veranderingen binnen instellingen wat betreft netwerken, zei deze expert het volgende:

“Ja, zo werkt het tegenwoordig, je ziet gewoon dat spontaniteit heel belangrijk is en dat structuren enorm ondersteunend kunnen zijn en helpen maar ze moeten toch vooral beseffen dat ze helpend moeten zijn bij het uitvoerende werk. En dat is ook één van de uitdagingen voor kerken om niet gesloten bolwerken te worden maar mee te bewegen in het netwerk.”(G11.1)

Dit is een uitnodiging voor instellingen om open te staan voor verandering en mee te bewegen met de verschuiving die plaatsvindt. Als dit wordt vertaald naar het onderzoek, dan is het belangrijk dat instellingen vanaf de grond gaan werken. Het is belangrijk om te zeggen dat er niets mis is met structuren zoals besturen, kerkenraden en diaconie. Dit zijn waardevolle aspecten om het uitvoerende werk te kunnen doen. Daarbij is het belangrijk dat deze structuren geen bolwerken worden maar mee bewegen in het netwerk. De uitdaging voor Bridge to Better is om bij beide partijen ingang te vinden en een passende manier te vinden om zichzelf te presenteren. Op deze manier kan zij duurzame samenwerkingsrelaties op bouwen.

§4.3 Route en aanpak religieuze instellingen

De route en aanpak van de religieuze instellingen die we geïnterviewd hebben is als volgt:

Katholieke kerk:

Bij de katholieke kerk kan Bridge to Better contact opnemen met de pastoor (G1.19), Bridge to Better is welkom om wat te komen vertellen over het werk wat zij doet (G1.25). Bridge to Better is ook welkom om aan te schuiven bij een overleg van alle katholieke kerken in Amsterdam, zo ontstaat er wellicht een bredere samenwerking (G1.24). In het interview kwam naar voren dat Bridge to Better contact mag opnemen met de katholieke kerk en dat de kerk nieuwsgierig geworden is naar het werk wat zij doet (G1.26).

Dominicus kerk

Bij de Dominicus kerk kan Bridge to Better de voorzitter van het diaconaat benaderen (G2.32).

Gereformeerde kerk

In het interview met de gereformeerde kerk geeft de respondent aan dat een kerkelijke gemeenschap niet altijd zit te wachten op instellingen die zich komen presenteren (G3.26). Mocht Bridge to Better de gereformeerde kerk willen benaderen, dan kunnen ze de predikant of de scriba benaderen (G3.27). Deze respondent geeft aan dat zij, als kerkgemeenschap, eerder bereid zijn om te helpen als het iemand uit hun eigen gemeenschap betreft: iemand van wie ze houden en met wie ze een persoonlijke band hebben. Als dit niet zo is dan is Bridge to Better één van de vele maatschappelijke organisaties waar ze geen persoonlijke connectie mee voelen (G3.28). Daarnaast benadrukt deze respondent hoe belangrijk het is om persoonlijk in gesprek te gaan met instellingen (G3.30).

“Een mailtje vergeet ik maar zo’n gesprek als dit vergeet ik niet meer.”(G2)

Orthodoxe kerk:

Bridge to Better is welkom om bij de orthodoxe kerk naar een vergadering van de kerkenraad te komen met een kort verhaal (G4.24), dan zal vervolgens gekeken worden wie het aanspreekpunt wordt binnen de kerkenraad. In eerste instantie zal dit aanspreekpunt de priester zijn die we gesproken hebben voor het interview (G4.30).

Klink Veenendaal

Bij Klink Veenendaal is het voor de respondent belangrijk dat Bridge to Better weet wat ze wil bereiken bij Klink. De respondent geeft aan dat het belangrijk is dat Bridge to Better een duidelijke strategie heeft (G5.11). Bridge to Better is welkom om een presentatie te geven maar het is vervolgens aan de leden van Klink of ze daarbij willen aansluiten. Klink zal zich niet officieel gaan aansluiten bij Bridge to Better (G5.15).

Blauwe Moskee

In het interview met de Blauwe moskee werd Bridge to Better verwezen naar de website van de Blauwe moskee. Ook hier zijn ze welkom om bij zowel bij de vrouwen en mannen een presentatie te komen geven. Op deze manier kunnen ze via een presentatie informatie geven over visie en werkwijze van Bridge to Better (G6.15, G6.16).

Hersteld hervormde kerk Apeldoorn

De hersteld hervormde kerk verwijst Bridge to Better door naar de kerkenraad en de diaconie. Het is een diaconale taak (G7.19).

Taibah Moskee

De Taibah Moskee nodigt Bridge to Better uit om langs te komen en folders te brengen (G8.22). Ze zijn van harte welkom om overdag langs te komen, zodat Bridge to Better ziet wat de moskee doet (G8.23).

OASE

Bij de OASE kan Bridge to Better terecht bij de coördinator van team 'mensen helpen'. De coördinator heeft het beste zicht op de kerkelijke gemeenschap en op de wijk waar de OASE staat (G9.18).

Hoop voor Noord

In het interview met Hoop voor Noord kwam naar voren dat er een e-mail gestuurd kan worden. Dan wordt er intern overlegd over een eventuele samenwerking (G10.35). Dan kan de samenwerking worden voorbereid (G10.36).

House of Fellowship

In het interview met House of Fellowship is het thema route en aanpak niet concreet aan bod gekomen. Deze persoon had de website vooraf aan het interview bekeken en heeft in zijn enthousiasme zijn visitekaartje gegeven. Bridge to Better mag met hem contact opnemen.

Baptisten gemeente de Verbinding

Bij de baptisten gemeente Amsterdam mag Bridge to Better contact opnemen met het secretariaat van de gemeente (G13.9).

§4.4 Conclusie

Er zijn mogelijkheden voor Bridge to Better om een netwerk en samenwerkingsrelaties op te bouwen. Er zijn kerken en moskeeën die met hen willen samenwerken. Het is belangrijk voor Bridge to Better om te weten dat er een aantal instellingen zijn die benaderd willen worden via het officiële bestuur, de kerkenraad of de diaconie. Zoals onderstaande instellingen:

- De Katholieke kerk
- De Dominicus kerk
- De Gereformeerde kerk
- De Orthodoxe kerk
- De Hersteld Hervormde kerk Apeldoorn
- Baptisten gemeente de Verbinding

Daarnaast zijn er ook instellingen die graag benaderd willen worden via het grondvlak. Bridge to Better kan daar via een informele weg binnenkomen. De instellingen die hieronder vallen zijn:

- Klink Veenendaal
- Blauwe Moskee
- Taibah Moskee
- OASE
- Hoop voor Noord
- House of Fellowship

Het is belangrijk voor Bridge to Better om te weten wat de beste route en aanpak is om deze instellingen te benaderen. Bridge to Better moet zicht krijgen op de verschuiving die er plaatsvindt en de manier waarop instellingen benaderd willen worden.

5. Conclusie, aanbevelingen & Discussie

§5.1 Conclusie

5.1.1 Samenwerking

Er zijn twee religieuze instellingen: Hoop voor Noord en The House of Fellowship in Amsterdam die qua visie naadloos aansluiten bij Bridge to Better. Zij willen een samenwerkingsrelatie op bouwen met Bridge to Better. Er zijn een aantal instellingen: de Katholieke kerk, de Orthodoxe kerk, de Oase en Klink die open staan om samen te werken met Bridge to Better. Voordat deze samenwerking van start kan gaan, zijn een aantal dingen nodig. Er zijn gesprekken nodig over de visie van de instelling en de visie van Bridge to Better. Ook is er inhoudelijke informatie nodig over de werkwijze en de methodiek van Bridge to Better. Daarnaast hebben deze instellingen weinig kennis en ervaring rondom dit vraagstuk, het is daarom nodig dat Bridge to Better met hen in gesprek gaat en hun kennis en ervaring deelt. Hierdoor krijgen de instellingen een concreter beeld over ongedocumenteerde vreemdelingen. Een aantal instellingen zoals de Gereformeerde kerk en de Blauwe moskee hebben te weinig kennis over de doelgroep. Door het gebrek aan kennis vinden ze het moeilijk om een visie te vormen over dit onderwerp. Het is daarom nodig dat Bridge to Better met hen kennis uitwisselt voordat er samenwerking mogelijk is. De Hersteld Hervormde kerk wil vanwege ethische aspecten niet samenwerken met Bridge to Better. Zij werkt al samen met een andere organisatie. De Baptisten gemeente geeft aan dat Bridge to Better wel een officiële aanvraag kan doen maar dat zij geen prioriteit is. Een samenwerking is waarschijnlijk uitgesloten.

5.1.2 Bijdrage

In de bijdrage die religieuze instellingen willen leveren in de samenwerking met Bridge to Better zijn twee dingen belangrijk: ten eerste dat de instellingen een duurzame samenwerkingsrelatie niet meten in duur of consistentie. Zij zien duurzaamheid in het soort contact wat er is. Instellingen vinden het waardevol dat ze geïntroduceerd zijn met Bridge to Better die zich bezig houdt met terugkeer. De instellingen vinden dit al duurzaam, voordat duur of consistentie van een samenwerkingsrelatie in acht wordt genomen. Daarnaast is het voor instellingen belangrijk dat er duidelijke afspraken en realistische verwachtingen zijn wat betreft de bijdrage en de samenwerking.

5.1.3 Route en aanpak

Het is belangrijk dat Bridge to Better zicht heeft op de verandering in netwerken en de manier waarop instellingen benaderd willen worden. Bridge to Better moet haar strategie hierop aanpassen.

5.1.4 Beantwoording hoofdvraag

Dit onderzoek geeft antwoord op de vraag: Wat is er organisatorisch en qua visie nodig om samenwerkingsrelaties op te bouwen met religieuze instellingen in Amsterdam? Uit het onderzoek blijkt dat Bridge to Better iemand nodig heeft die dit praktisch gaat maken en ten uitvoer gaat brengen. Dit kan een betaalde kracht of vrijwilliger zijn. Het is belangrijk dat dit onderzoek niet blijft liggen maar dat het binnen Bridge to Better in de praktijk gebracht wordt. Deze persoon zal gesprekken moeten voeren met religieuze instellingen over visie en wat men elkaar te bieden heeft. De medewerker moet inhoudelijke kennis hebben over de werkwijze en methodiek van Bridge to Better. Als laatst moet Bridge to Better een strategie ontwikkelen waardoor ze kan netwerken met verschillende religieuze instellingen.

§5.2 Aanbevelingen

5.2.1 Ethische verantwoording

Er is een aanbeveling voor Bridge to Better die uit dit onderzoek is voort gekomen. Dit heeft betrekking op een nevenresultaat wat uit het onderzoek is gekomen. Dit is beschreven in hoofdstuk drie. Instellingen geven aan dat ze vragen hebben zoals: Welke verantwoordelijkheid heeft een instelling als ze een ongedocumenteerde vreemdeling doorsturen naar Bridge to Better? Waar houdt de verantwoordelijkheid op? En welke regels zijn er bij Bridge to Better betreffende terugkeer? De aanbeveling is dat Bridge to Better goede informatie geeft en reactie geeft op deze vragen. Ze zal tijd vrij moeten maken om gesprekken met deze instellingen te voeren betreffende deze thema's. Movisie (2014, p.15.) beschrijft dat beroepsethische kennis belangrijk voor het uitvoeren van maatschappelijk werk. Ook geeft de beroepscode van de maatschappelijk werker (2010 p. 18) aan dat het een morele plicht is om te blijven reflecteren en discussiëren over ethische dilemma's.

5.2.2 Strategie ontwikkelen

In de conclusie van hoofdstuk vier is naar voren gekomen dat Bridge to Better een strategie moet ontwikkelen ten aanzien van netwerken. Een praktische aanbeveling kan hierbij helpen. Peerdeman (2013) beschrijft eenentwintig tips die mensen kunnen gebruiken om instellingen en donateurs duurzaam te verbinden aan hun organisaties. Deze tips kunnen helpend zijn voor Bridge to Better om samenwerkingsrelaties op te starten.

5.2.2 Vervolgonderzoek

In dit onderzoek zijn ook moskeeën opgenomen als respondenten. Uit de conclusie van hoofdstuk twee is gekomen dat zij geen zicht hebben op de aanwezigheid en omvang van ongedocumenteerde vreemdelingen in hun gemeenschap. Uit Interviews is teruggegeven dat men dit vooral lastige problematiek vindt en dat er wantrouwen is naar de doelgroep. Onze aanbeveling is dat er explorierend onderzoek gedaan kan worden om te onderzoeken of meerdere moskeeën dezelfde ervaringen hebben.

5.3 Discussie

Een eerder onderzoek (Geurts & Salahi, 2013) heeft aangewezen dat verschil in visie botsing brengt tussen de werkwijze van een vrijwilliger en van een professional. Dit komt door het gebrek aan professionele kennis en het niet kunnen inzien van een procedure.

“Verschillende kerken en vrijwilligers signaleren dezelfde problemen maar gaan hier vanuit persoonlijke betrokkenheid mee aan de slag.”(Geurts en Salahi. 2013, p. 44).

In dit onderzoek is geconcludeerd dat de visie ten opzichte van ongedocumenteerden en de aanpak van deze problematiek sterk verschilt in en rondom Amsterdam. Drie respondenten hebben aangegeven dat ze graag zien dat Bridge to Better hier op reageert.

“Ja, en misschien kunnen jullie dat ook wel meenemen als een aandachtspunt. Wat misschien ook in de vraag beantwoordt kan zijn. Namelijk of Bridge to Better misschien zich daar in een rol toe-eigent om gewoon een referendum/platform te organiseren. Ook als draagvlak voor haar eigen visie”(G10)

Onze aanbeveling is om deze discussie te starten:

Waarom zijn er binnen de christelijke denominaties van Amsterdam verschillende visies en ethische standpunten ten opzichte van ongedocumenteerde vreemdelingen en terugkeer?

Dit initiatief past bij de nieuwe competenties van de maatschappelijk werker zoals omschreven door Movisie (2014 p. 10-11). Hier wordt onder andere beschreven dat de sociaal werker ontmoeting tussen verschillende formele en informele groepen stimuleert en deze partijen met elkaar in contact brengt. Dat deze partijen vanuit gemeenschappelijke belangen, maatschappelijke betrokkenheid en wederkerigheid met elkaar kunnen nadenken over sociale vragen.

6. Product- procesevaluatie

In dit hoofdstuk wordt beschreven wat de sterke en zwakke punten zijn van dit onderzoeksverslag.

Het onderzoek is zonder tegenslagen verlopen. De interviews zijn volgens planning afgenomen. Wij hadden tijd nodig om het onderzoek een goede structuur te geven en ervoor te zorgen dat we dicht bij de hoofdvraag bleven. Het onderzoek heeft nevenresultaten opgeleverd die waardevol zijn voor dit onderzoek. Deze zijn voor een deel vertaald in aanbevelingen. Een zwak punt hieraan is dat het lastig was om de aanbevelingen te scheiden van de antwoorden op de hoofdvraag.

In het verloop van het onderzoek werd duidelijk dat wij het netwerk van respondenten konden gebruiken. Regelmatig verwees een respondent naar een religieuze instelling die ook benaderd kon worden. Door gebruik te maken van deze netwerken zijn respondenten zoals Hoop voor Noord en House of Fellowship benaderd. Deze respondenten hebben een aanzienlijke bijdrage geleverd aan het onderzoek.

Er is een keuze gemaakt om de respondenten te anonimiseren. Dit was ook een vraag vanuit de respondenten omdat zij hebben aangegeven niet te kunnen spreken voor hele gemeenschappen. Dit is een zwak punt binnen het onderzoek. Daarom kunnen er geen conclusies gedaan worden over hele religieuze gemeenschappen.

Een sterk punt aan dit onderzoek is dat resultaten zichtbaar werden tijdens de uitvoering. Bridge to Better heeft tijdens de uitvoering van het onderzoek contact opgenomen met respondenten. Dit geeft aan dat ons onderzoek praktisch en effectief is.

Dit onderzoek is een praktische handleiding voor Bridge to Better. Bridge to Better wilde weten welke religieuze instellingen matchen met hun visie ten aanzien van ongedocumenteerde vreemdelingen en terugkeer. Hiervoor moest vooral gebruik worden gemaakt van interviews. Literatuuronderzoek heeft daardoor een minder prominente plek gekregen in het onderzoek. Hierdoor zijn de resultaten uit interviews niet altijd theoretisch te onderbouwen. Dit is een zwak punt van het onderzoek.

In dit onderzoek zijn we dicht bij de hoofdvraag gebleven waardoor dit onderzoek praktisch te gebruiken is op de werkvloer. Wanneer Bridge to Better dit onderzoek ontvangt, kan zij dit direct ten uitvoer brengen. Dit is een sterk punt aan dit onderzoek. Het geeft duidelijke en concrete handvaten die Bridge to Better nodig heeft om te netwerken.

Als laatst is de kracht van dit onderzoek de actualiteit. Ongedocumenteerde vreemdelingen en de aanpak van deze doelgroep is een onderwerp wat bijna dagelijks in het nieuws is. Daarnaast laat dit onderzoek zien hoe belangrijk het is dat maatschappelijk werkers de nieuwe competenties (Movisie, 2014) in acht nemen.

Literatuurlijst

Algemene Rekenkamer. (2011). *Ministerie van veiligheid en justitie. Centraal Orgaan opvang Asielzoekers*. Kerngegevens.

Baarda, DB. (2013). *Basisboek kwalitatief onderzoek: Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. Groningen: Noordhoff

Buitink, J. (2010) *De beroepscode voor de Maatschappelijk werker*. Utrecht: Nederlandse Vereniging voor Maatschappelijk Werkers.

De Vluchtkerk. (2015). Wij zijn hier. Geraadpleegd van <http://www.devluchtkerk.nl/over-ons/visie>

Driessen, H. (1997). *In het huis van de islam*. Nijmegen, Nederland: SUN.

Engelbart, T. (2015, 30 april). VVD en PvdA ploeteren zich een weg door 'bed, bad en brood'-debat. *De dagelijkse standaard*. Opgevraagd van <http://www.dagelijksestandaard.nl>

Gerritsen, M & Birnie, S.(2011). *Basiswerk maatschappelijk werk en dienstverlening*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

Geurts, T & Salahi, H. Al. (2013). *(Bijna) uitgeprocedeerde asielzoekers: een spanningsveld tussen het landelijk asielbeleid en de lokale praktijk*. Afstudeeronderzoek in opdracht van: Fractie ChristenUnie Amersfoort.

Groen in 't woud, M. (2010). *Plan (b) Better*. Amsterdam: Bridge to Better.

Maas, R & Lammeren, J. (2014, 17 april). Mensen in vluchtkerk kunnen terug naar land van herkomst, maar willen niet. *De Volkskrant*. Opgevraagd van <http://www.volkskrant.nl/>

Maliepaard, M., & Gijsberts, M. (2012). *Moslim in Nederland 2012*. Den Haag, Nederland: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Mateman, S. (1999). *Terug naar de toekomst: Een onderzoek naar de psychosociale aspecten van terugkeer van vluchtelingen en asielzoekers*. Utrecht, Nederland: Pharos.

McKnight, J.L & Kretzmann, J.P. (2005). Wijkontwikkeling op eigen kracht (vert. B. Welling, H. Feijen, J van Engelen). Den Haag: LSA. (Oorspr. *Building communities form the Inside Out, a path toward finding and mobilizing a community's assets*. Evanston: IL: Institute for Policy Research.)

Peerdeman, V. (2012). *Handboek friendraising: 21 strategieën om vrienden duurzaam je organisatie te verbinden*. Zutphen: Walburg Pers.

Rel bij PvdA over strafbaar stellen illegalen. (2015, 17 april). [blog]. Opgevraagd van <https://digitalehofstad.wordpress.com>

Schmeets, H., Riele, S. te, Bie, R. van der, Graaf, A. de, Herten, M. van, Arts, K., ... Coumans, M. (2009). *Religie aan het begin van 21e eeuw*. Den Haag, Nederland: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Schuurmans, M. (z.j.). *Overal heen, ergens thuis? Kerken en de opvang van vluchtelingen*. Len Munnik, Nederland: Commissie Justitia et pax en stichting mensen in nood.

Sengers, E., & Koet, B. (Red.). (2010). *Zorg voor de naaste in Jodendom, christendom en islam*. Delft, Nederland: Eburon.

TransitieBureau Wmo. (2013, 13 juni). Bijlage 1. De gemeentelijke organisatie. Opgevraagd van <http://www.invoeringwmo.nl/search/bijlage>

Tweede Kamer der Staten Generaal. (2014, 2 juli). Van verzorgingsstaat naar participatiesamenleving. Opgevraagd van <http://www.tweedekamer.nl/>

Verhoef, F. (2015, 17 april). Media verwachten val kabinet door illegalenkwestie. Nederlandse twitteraars reageren verdeeld. *De dagelijkse standaard*. Opgevraagd van <http://www.dagelijksestandaard.nl>

Vlaar, P & Kluft, M & Liefhebber, S. (2014). *Competenties maatschappelijke ondersteuning*. Utrecht: Movisie.

Weblog Vluchtkerk: 'Zij zijn hier', twee betogen. (2015, 22 maart). Opgevraagd van <http://www.gelderlander.nl/>

Wijzen, F. (1995). *Vluchtelingen stellen ons (voor) vragen* (Herz. ed.). Driebergen, Nederland: Binnenlands Diakonaat (GKN).

Zilverberg, T. (2015, 11 mei). Zaak illegalenopvang stopt bij Raad van State. *Dichtbij*. Opgevraagd van <http://www.dichtbij.nl>

Bijlage 1: Begrippenlijst

Visie

Met visie bedoelen wij de kijk op de begeleiding die Bridge to Better heeft met het uitgangspunt dat mensen zich voorbereiden op terugkeer. En daarbij de waarden en methodieken die zij daarbij gebruikt.

Duurzaam

Hiermee duiden wij op een langdurige, stabiele samenwerkingsrelatie.

Betrokken

Het emotioneel en praktisch deel uitmaken van de missie en visie van Bridge to Better.

Religieuze instellingen

Met religieuze instellingen bedoelen wij gemeenschappen met een godsdienstig karakter zoals kerken en moskeeën.

Ongedocumenteerde vreemdelingen

Met ongedocumenteerde vreemdelingen bedoelen wij personen zonder verblijfsvergunning die uitgeprocedeerd zijn en illegaal in Nederland verblijven.

Netwerk

Met netwerk bedoelen wij de contacten met religieuze instellingen waarmee zij een relatie hebben waarvan uit steun in materiële en immateriële vorm wordt gegeven.

Maatschappelijk betrokken

Hiermee bedoelen wij het meedoen en geïnteresseerd zijn in het werk met ongedocumenteerde vreemdelingen.

Deelnemers

Hiermee worden de ongedocumenteerde vreemdelingen bedoeld die een traject volgen bij Bridge to Better.

Vreemdelingenbewaring

Een maatregel, in Nederland, voor niet-Nederlanders die er niet in zijn geslaagd een verblijfsvergunning te krijgen. Deze mensen worden vastgezet in een speciaal ingericht cellencomplex met het doel om uiteindelijk te worden uitgezet naar land van herkomst. Dit gebeurt om te voorkomen dat zij zich aan uitzetting kunnen onttrekken.

IND

De IND is verantwoordelijk voor de uitvoering van het vreemdelingenbeleid in Nederland. Dat houdt in dat de IND alle aanvragen beoordeelt van vreemdelingen die in Nederland willen verblijven of Nederlander willen worden. Het kan gaan om vluchtelingen die niet veilig zijn in eigen land. Maar bijvoorbeeld ook om mensen die in Nederland willen werken en wonen. Of om mensen die al zo lang in Nederland wonen dat zij zich Nederlander voelen en daarom willen naturaliseren.

COA

COA staat voor Centraal Orgaan opvang asielzoekers. Is verantwoordelijk voor de opvang, begeleiding en uitstroom (uit de opvang) van asielzoekers in Nederland.

Bijlage 2: Interviewprotocol

Doelstelling:

In deze interviews willen we onderzoeken of de visie van religieuze instellingen in en rond Amsterdam overeenkomt met die van Bridge to Better. Daarnaast willen we weten wat zij materieel en immaterieel willen bijdragen en willen we weten hoe Bridge to Better een duurzame relatie met deze instellingen kan opbouwen en welke route en aanpak daarbij hoort.

Selectie:

Wij hebben ervoor gekozen om maximaal 13 religieuze instellingen te benaderen. Wij hebben de instellingen zelf laten bepalen wie het meest geschikt is om met ons te praten. Voor de ene instelling is dit een voorganger en voor de ander een voorzitter van de diaconieraad. Wij hebben ervoor gekozen een brede selectie te maken als het gaat om religieuze stromingen. Dit betekent dat wij met 12 mensen een gesprek hebben gehad uit de onderstaande instellingen. Daarnaast hebben wij een gesprek gehad met een expert op het gebied van diaconaat en netwerken.

- Christelijk Gereformeerde kerk
- Klink Veenendaal - Plant kerk
- Katholieke kerk de Sint Nicolaas
- Russisch Orthodoxe kerk
- Dominicus kerk – Oecumenische kerk
- Blauwe moskee in Amsterdam
- Moskee Taibah in Amsterdam
- Oase voor Nieuw- west
- Hersteld Hervormde kerk
- Baptisten gemeente de verbinding
- The house of Fellowship - Migrantengerk
- Hoop voor noord – multiculturele kerk voor de wijk

Wij hebben gekozen voor de bovenstaande instellingen omdat uit literatuuronderzoek naar voren is gekomen dat de hersteld hervormde gemeenschap en de PKN⁵ gemeenschap het meest doen aan informele hulpverlening en vrijwilligerswerk. Deze gemeenten investeren het meest in organisaties. Echter hebben we er expliciet voor gekozen om geen PKN gemeente of gemeenten uit protestants platform te selecteren in Amsterdam. Dit op aanraden van onze opdrachtgever. Zij heeft zelf het protestantse veld onderzocht en ze heeft al contact met een protestantse kerk in Amsterdam. Een andere reden is dat het protestantse platform veelal gericht is op permanent verblijf van illegalen en niet op terugkeer. Dit platform kan uitgesloten worden van dit onderzoek om dat zij niet overeenkomt met de visie van Bridge to Better.

Wij hebben zelf na overleg met onze opdrachtgever besloten om uit elke kerkelijke stroming een gemeente te benaderen en de islamitische gemeenschap te benaderen. Daarom ziet u in deze selectie verschillende kerkelijke gemeenten staan. We hebben ook besloten om verder te kijken dan Amsterdam omdat we een gemeente hebben gevonden die zich richt op duurzaamheid, maatschappelijk betrokken zijn en netwerken. Deze facetten zijn in overeenstemming met de doelen

⁵ Protestantse Kerk in Nederland

van Bridge to Better en onze onderzoeksvraag, daarom hebben we ervoor gekozen Klink Veenendaal te betrekken in ons onderzoek.

Interviewprotocol

Introductie

- Kort voorstellen
- Doel van onderzoek
- Toestemming voor opname
- Uitleg privacy / anonimiteit
- Duur interview

Achtergrond informatie religieuze instelling

- Onder welke religieuze stroming vallen jullie?
- Naam van respondent
- Functie van respondent
- Plaats van genootschap

Hoofdttopics:

- Visie
- Bijdrage

Ongedocumenteerde vreemdelingen

1. Bent u bekend met het thema van ongedocumenteerde vreemdelingen in Nederland?
2. Hebt u ervaring met het thema ongedocumenteerde vreemdelingen binnen uw gemeente?
Zo ja, hebt u daar een voorbeeld van?
3. Vindt u dat dit in een urgent onderwerp is in Nederland?

Visie

4. Hoe wordt er gedacht rondom dit thema in uw gemeenschap?
5. Vindt u dat de visie van Bridge to Better ten aanzien van een betere toekomst voor ongedocumenteerde vreemdelingen past bij de visie die uw gemeente daar over heeft?

Maatschappelijke betrokkenheid

6. Vinden jullie het belangrijk om als gemeenschap maatschappelijk betrokken te zijn? Zo ja, kunt u een voorbeeld geven hiervan?

Duurzaamheid

7. Hoe ziet voor jullie een duurzame samenwerkingsrelatie met een non-profit organisatie zoals Bridge to Better er uit?

8. Bridge to Better wil dat mensen een betere toekomst opbouwen in eigen land, waarmee ze ook tot opbouw zijn voor hun gemeenschap. Vinden jullie dit een duurzame investering?

Materieel/immateriële bijdragen

9. Hoe vult uw gemeenschap geven en zorgen voor een ander in?
10. Vindt u het belangrijk om iets terug te krijgen als u wat geeft? Zo ja, kunt u daar een voorbeeld van geven?
11. Stel, u wilt samenwerken met Bridge to Better, hoe wilt u dit dan vormgeven?

Route en Aanpak

12. Als Bridge to Better jullie wil benaderen, wie moet ze dan benaderen?

Slot interview

Mogen we u nog benaderen voor eventuele vragen of aanvullingen?

Bijlage 3: Voorwaarden voor terugkeer

Om een goed beeld te hebben van duurzame terugkeer en wat Bridge to Better hiermee bedoeld is er een lijst opgesteld waarin de belangrijkste doelstellingen ten opzichte van terugkeer op een rij zijn gezet (Groen in 't Woud, 2010). Hierin wordt de visie van Bridge to Better uiteengezet en worden ook de belangrijke voorwaarden beschreven die zij heeft voordat een deelnemer met een traject kan starten.

Voorwaarden voor begeleiding bij terugkeer

Drie basisvoorwaarden:

- Veiligheid
- Waardigheid
- Toekomstperspectief

Het zal veilig moeten zijn voor degene die terugkeert, vooral voor hen die ooit asiel zochten, willen we hier naar luisteren. Een waardige terugkeer houdt onder meer in dat terugkeerders ook perspectief moeten hebben op bestaanszekerheid. Door op een opleiding te volgen, via te werkstelling of de start van een zelfstandige activiteit helpen we mee aan een waardige terugkeer.

Vijf uitgangspunten bij begeleiding

- Basis van vertrouwen
- Positieve benadering
- Empowerment
- Maatwerk
- Duurzame aanpak

Fasen van traject (4 maanden)

1. Oriëntatie en informatie (1 maand).
2. Empowerment (2 maanden).
3. Studie en training (3 maanden).
4. Voorbereiden van vertrek (1 maand).

Doel en missie

In onze benadering gaan we ervan uit dat een mens alleen dan een keuze kan maken wanneer er een bepaalde stabiliteit is. De omgevingsfactoren zijn weliswaar niet stabiel. Wel kunnen we door erkenning en toerusting de stabiliteit en waarde gevoel laten toenemen, waardoor ruimte komt voor aanleren van nieuwe vaardigheden. Mensen zullen sneller kiezen voor een nieuw doel. Plan (b)etter wil mensen helpen hun nieuwe waarde (terug) te geven, wat gereedschap en zicht biedt op een hoopvolle toekomst in eigen land.

Bijlage 4: Labelsysteem

<i>Labels</i>	<i>Codes</i>	<i>Kernlabels</i>
Diaken, caritas en concrete uitvoering	G1.1	Maatschappelijk betrokken
Parochiële Caritas instelling	G1.2	
Artsenpraktijk voor illegalen	G1.3	
Initiëren, faciliteren en stimuleren. Samenleving	G1.17	
Hulp aan anderen, diaconaat	G2.1	
Coördineren, initiëren, diaconaat/caritas.	G2.2	
Lastig om maatschappelijk relevant te zijn	G3.11	
Plek in de maatschappij op te nemen	G3.12	
Diaconie draagt zorg voor mensen in maatschappij en gemeenschap	G3.13	
Gemeenteleden zorgen in hun eigen context, als individuen voor gemeente en gemeenschap	G3.14	
Diaconie, financiële zorg	G3.21	
Wij vinden het heel belangrijk	G4.18	
Informele en formele hulp. Diaconale doelen	G4.21	
Plek van de kerk om buiten kaders te werken.	G4.22	
Netwerk te zijn, geen gezamenlijke activiteiten	G5.3	
Gemeenschap waar je wordt geïnspireerd.	G5.5	
Iedereen op zijn eigen manier	G5.6	
Maatschappelijk betrokken, niet alleen islamitisch	G6.5	
Je bent er voor elkaar, aandacht.	G6.10	
We doen heel veel, verschillende dingen.	G6.13	
Maatschappelijke betrokkenheid ook weer binnen de regels van de wet	G7.13	
Verwijzen, helpen oplossen problemen, vrijwillig.	G8.2	
Niet zo bekend, maar open voor buitenwereld.	G8.3	
Heel belangrijk, je kunt een ander niet negeren.	G8.9	
Dingen die ik doe in OASE	G9.1	
Missionair betrokken zijn in de wijk	G9.2	

Taalteams en diaconale groepen	G10.2	
Diaconale verzoeken in Iraanse groep	G10.3	
In buurten actief	G10.26	
Armoedebeleid ontwikkelen	G10.27	
Sterke band als gemeenschap, werken als buffer voor deze sociale uitdagingen,	G12.2	
Maatschappelijk betrokken werk	G13.5	
Tegenkomen en bemiddelen	G1.4	<i>Ervaring met ongedocumenteerden</i>
Ongedocumenteerden en bijzondere aandacht	G1.5	
Dus wel thuis in de problematiek van ongedocumenteerden	G2.5	
Te maken met mensen die echt getroebleerd zijn	G2.6	
Andere vormen van hulpverlening	G2.11	
Cursiste die naar BTB was geweest	G2.14	
Bekend met thema, onrust in Amsterdam, thema gevolgd	G3.1	
Leden van Afrikaanse afkomst in gemeente	G3.2	
Man of vijf, onder andere uit Kameroen in gemeente	G3.3	
Veel met asielzoekers gewerkt. Die mensen tegenkomen.	G4.1	
Gevallen die teruggegaan zijn. Families die geen verblijfsvergunning krijgen	G4.2	
Illegaal en teruggaan.	G4.3	
Niet goed weten waar naar doorverwijzen, helpen netwerken.	G4.9	
Geen expert	G5.1	
Ongedocumenteerden, wel wat personen uit Klink bij betrokken	G5.12	
Confronterend, moeite, moeilijk	G6.1	
Komen vaak mensen om hulp, lastig om mee om te gaan	G6.2	
Ervaring met asielzoekers en allochtonen	G7.1	

Ervaring met asielzoekers in de procedure	G7.4	
Ervaring	G7.5	
Twintig culturen	G8.1	
Mensen van de garage	G8.4	
We weten niet precies, maar iedereen is welkom	G8.5	
Te maken gehad met mensen die een status willen of er mee bezig zijn	G9.3	
Situaties die we hebben gehad	G9.4	
Wij richten ons op armoede en daar vallen asielverzoeken ook onder	G10.1	
Diaconale verzoeken in Iraanse groep	G10.3	
Taalteams en diaconale groepen	G10.2	
Diverse voorbeelden	G10.5	
Mensen teruggestuurd, nog contact	G10.8	
Ongedocumenteerden in de kerk, krijgen steun hieruit.	G12.1	
21 jaar ervaring met deze problematiek, voordat organisaties er waren.	G12.5	
Gewerkt als consultant voor IND en COA	G12.7	
Je kunt hier niet komen zonder uitgebuit te zijn	G12.10	
Opvanghuizen voor mensen	G12.11	
Ik ken het.	G13.1	
Vluchtelingenkerk/parkeergarage	G13.2	
Ongedocumenteerden en bijzondere aandacht	G1.5	Visie op ongedocumenteerden
Nestelen in samenleving	G1.8	
Plicht om te helpen	G1.9	
Denken over visie in gemeente. Gericht zijn op elkaar.	G1.10	
Ongedocumenteerden minder zichtbaar	G1.11	
Help je medemens	G2.9	
Zorg voor medemens moet verder gaan. Caritas en hulpverlening	G2.10	
Zolang Europa een aantrekkelijk continent blijft, zullen ze komen	G3.5	
Leven vormgeven d.m.v. evangelie	G3.6	
Thema van	G3.8	

ongedocumenteerden leeft maar bij enkelen		
Informeel netwerk met mensen, solidariteit.	G4.7	
Mensen begeleiden, niet gestructureerd.	G4.8	
Nee	G5.13	
Wantrouwig zijn, moeilijk	G6.6	
Niet werken buiten het wettelijk kader	G7.2	
Niet tegen de wet en regelgeving.	G7.3	
Tegen de wet in	G7.7	
Een bedrijf waar een illegaal stage loopt is strafbaar.	G7.12	
Visie ontwikkeling, visie op doelgroep.	G7.14	
Wat moet je met je leven doen. Ze moeten iets doen.	G8.8	
Mensen lossen hun problemen onderling op	G8.18	
Maatwerk	G9.8	
Ervaring dat deze groep niet zo definieerbaar is	G10.4	
Vluchtelingenbeleid, andere visie dan meeste clubs	G10.11	
Veel geleerd, geen naam krijgen	G10.10	
Dilemma, realistisch	G10.9	
Ambivalentie door misbruik. Persoonlijk kennen van mensen.	G10.12	
Iemand echt kennen, we betalen niet meer	G10.13	
Ethisch, geen gevaarlijke situaties	G10.14	
Vertrouwen	G10.15	
Betrokken bij vluchtkerk, klopt niet	G10.19	
Gemeenschappelijke visie, realistisch asielbeleid	G10.23	
Visie verschillen	G11.8	
Ongedocumenteerden en onderzoeken welke rol kerken etc. hebben hierin.	G12.3	
Hoe lossen we het op? Kijken naar rol van de kerk	G12.4	
Werk relateert veel aan dat van BTB	G12.6	
Project Bijlmer; Bridge to Hope, empowerment.	G12.8	

Dezelfde conclusie als BTB	G12.9	
Twee oplossingen voor dit probleem	G12.12	
Ontwikkelen van talenten, opzetten van eigen bedrijf	G12.23	
Probleemoplossende focus	G12.24	
Mee eens, andere economie in derde wereldlanden	G12.25	
Verskillende manieren van kijken vanuit kerken	G12.26	
Kerken willen niet helpen empoweren	G12.27	
Kerken geven geld, komt niet op goede plek, screenen en profileren van mensen	G12.28	
Ieder mens heeft recht op een thuis	G13.3	
Urgentie	G1.6	Urgentie
Naasteliefde en verwijzing naar ongedocumenteerden	G1.7	
Urgentie, om mensen te helpen	G2.7	
Manier waarop wij met vreemdelingen omgaan	G2.8	
Urgent, een nijpend probleem	G3.4	
Niet helemaal stellen dat het urgent is.	G4.10	
Actueel onderwerp	G7.6	
		Visie op terugkeer
Goede doelstelling, partner zijn voor die mensen.	G1.12	
Niet voor gemeenschap spreken. Realiteit.	G1.13	
Realistisch. Meelopen en tijd geven.	G1.14	
Waarom is iemand gekomen?	G1.15	
Belangrijk dat mensen vrede vinden.	G1.16	
Realistisch zijn, niet iedereen kan dit. Vrede hebben.	G1.21	
Mensen leren bij hun eigen verhaal te blijven.	G1.22	
Past erin, niet strijdig, Niet iedere vluchteling gebaar bij terugkeer	G2.12	
Reële mogelijkheid tot terugkeer. Hangt af van omstandigheden.	G2.13	
Terugkeer kan te vlug zijn	G2.15	
Dat lijkt mij een goed	G2.28	

uitgangspunt, duurzaamheid		
Onrealistisch om mensen hier te houden als het niet kan	G3.7	
Verrassende aanpak, kans van slagen in samenleving	G3.9	
Constructief, geen valse hoop maar kijken hoe het wel kan	G3.10	
Als mensen hun eigen bestaan kunnen dragen, is dat niet al duurzaam	G3.15	
Maatschappelijk bewustzijn, iets van gemeenschapszin	G3.16	
Onderwijs is belangrijk voor duurzaamheid	G3.17	
Fijn om te zeggen dat er meer is, dat er mensen meedenken.	G4.12	
Geen mening over waar mensen moeten wonen, pastoraal lastig.	G4.13	
Welzijn staat voorop. Goed streven om daar toekomst op te bouwen.	G4.14	
Goede insteek maar beseffen van worst case scenario.	G4.15	
Culturele bewustwording hulpverleners.	G4.16	
Meest kostbare is netwerk wat mensen meenemen.	G4.20	
Persoonlijke mening, beter streven en goed initiatief	G5.14	
Ik weet het niet. Mooi zijn als orgaan dit soepel kan laten lopen.	G6.8	
Hier al geholpen worden, iets nuttigs beginnen.	G6.9	
Zij hebben het al meegemaakt	G6.19	
Mooi dat ze zo werken	G6.20	
Terugkeer	G7.9	
Visie op terugkeer	G7.10	
Prima en juist goed als die mensen teruggaan	G7.11	
Safe return	G12.13	
Safe returner, familie afwijzing	G12.14	
Teruggaan met niks, dood beste optie	G12.15	
Centrum voor beroepsopleidingen, ervaringsdeskundigen	G12.16	
Misbruik van onveilige terugkeer	G12.17	
Blij om te horen over BTB	G12.18	
Voorbereiden op terugkeer	G12.20	
Terugkeer, praktijk van	G12.21	

mensenhandel en gevaren		
Oplossing, zelfstandig ondernemen	G12.22	
Andere economie in derdewereldlanden	G12.25	
Goede intentie, maar doel moet empowerment zijn	G12.29	
Contact, tweeling in visie	G12.30	
Kansen naar terugkeer vergroten	G13.4	
Dan hebben mensen een toekomst.	G8.6	
Dan krijgen ze wat van jullie	G8.7	
Mensen zijn teruggegaan	G8.16	
Hoe kunnen we mensen helpen een verblijfsvergunning te krijgen	G9.5	
Wij zouden liever mensen hier houden	G9.7	
Goed werk, mensen echt kunnen helpen.	G9.14	
Kan me voorstellen dat het beter is, als je situatie niet schrijnend is	G9.9	
Realisme: in de zin van terugkeer	G10.6	
Vluchtelingenbeleid, andere visie dan meeste clubs	G10.11	
Ethisch, geen gevaarlijke situaties	G10.14	
Aansluiten van visie, enthousiast	G10.18	
Past bij verschillende mensen	G10.20	
Past goed bij elkaar, verbonden blijven	G10.21	
Kritische nooit, aandachtspunt voor verschillende culturen. Nederlandse visie	G10.22	
		Materiële/Immateriële hulp
Geld geven en besteden aan nuttig project.	G1.23	
Les geven aan ongedocumenteerde asielzoeker	G2.3	
Taal hulp, nog niet gealfabetiseerde mensen	G2.4	
Financiële discipline bijbrengen, koffie drinken	G3.22	
Collecteren en met aantal gezinnen nog contact	G4.4	
Sommigen doen beroep op kerk, andere niet.	G4.5	
Worstelen met vragen	G4.6	
Mensen begeleiden, niet gestructureerd.	G4.8	

Als kerk een toegevoegde waarde hebben	G4.17	
Mensen helpen met dingetjes	G8.12	
Mensen een plekje geven	G8.17	
Geld sturen, dingen meegeven	G8.19	
Geld geven aan school in Den Haag	G8.20	
Wij geven nooit geld, in natura	G10.16	
In natura ook steun, vertrouwen als criterium	G10.17	
Ongedocumenteerden in de kerk, krijgen steun hieruit.	G12.1	
Opvanghuizen voor mensen	G12.11	
		Bijdrage
Op de hoogte zijn van elkaar, wat heb je te bieden. Expertise van de kerk.	G1.18	
Praktisch, officiële contacten hoeven er niet te zijn zolang het niet in het belang is	G2.21	
Verwijzen doen wij niet	G2.33	
Wat we terug zouden willen	G3.19	
Geen structurele samenwerking maar vrijwilligers	G3.18	
Concrete band, concrete situaties	G3.25	
Niet goed weten waar naar doorverwijzen, helpen netwerken.	G4.9	
Helpen vertalen, folders	G4.23	
Goed informatienetwerk, concreet.	G4.25	
Input kunnen bieden, collecteren.	G4.27	
Tolken, mensen die diensten willen verlenen.	G4.28	
Geen geld, niet nodig	G5.4	
Contact opnemen	G5.18	
Complex, uitwijken van doel, capaciteit.	G6.14	
Iftar maaltijd organiseren	G6.17	
Iftar maaltijd, maatschappelijk belang	G6.21	
Geld, een belangrijk deel voor extern	G7.16	
Als je iets geeft, geef je de verantwoording aan de ander	G7.17	
Geen geld, maar als ze willen praten zijn ze welkom	G8.13	

Ze zijn altijd welkom	G8.14	
Imam kan komen	G8.21	
Vorm kunnen geven tussen OASE en BTB	G9.15	
Wederkerigheid	G9.17	
Lastige, komen al om in het werk	G10.25	
Maatje zijn en als gemeenschap om iemand heen staan.	G10.28	
Realistisch zijn in wat jullie kunnen verwachten. Niet veel te bieden.	G10.33	
Kunnen steun geven in jullie aanpak.	G10.34	
Er is veel expertise	G10.37	
Mensen kunnen in beweging komen	G11.3	
Handelen van kerken en gemeentes	G11.4	
Verschillen in kerken en welk verschil ze willen maken	G11.10	
Geven is gericht op geven en niet op terug krijgen	G13.8	
		Samenwerkingsrelatie
Op de hoogte zijn van elkaar, wat heb je elkaar te bieden. Expertise van de kerk.	G1.18	
Op de hoogte houden illegalen doorzetten.	G1.20	
Besef dat we als gemeente niet zoveel kunnen doen	G2.16	
Dominicus moet het doen in samenwerking met anderen	G2.17	
Wederzijdse organisatie, als het niet past. Dan past het niet.	G2.22	
Doelstelling, mening en achtergrond kunnen verschillen maar de vluchteling kan wel geholpen zijn	G2.23	
Als je elkaar nodig hebt en je kunt elkaar vinden dan help je elkaar	G2.27	
Geven ontvangen, niet in materiële zin. Voldoening	G2.29	
Mogelijkheden vergroten, rapportage ontvangen	G2.30	
Goede afspraken	G2.31	
Wederzijds belang	G3.20	
Als je van iemand uit de gemeenschap houdt, ben je ook	G3.28	

geïnteresseerd in afloop en de instantie die helpt		
Op individuele basis, geen formeel samenwerkingsverband	G3.23	
Een instantie die mensen helpt waar jij om geeft is genoeg	G3.24	
Mensen die terug willen en leven opbouwen. Hulp om structuur te krijgen.	G4.11	
Aanspreekpunt, contactpersoon, helderheid.	G4.23	
Traject en spelregels helder zijn.	G4.26	
Als dit op gang kan komen	G6.4	
Mooi zijn als je mensen kan doorverwijzen. Dat zou mooi zijn.	G6.7	
Terugkoppeling krijgen	G6.11	
Transparant, duidelijk, doorsturen	G6.12	
Een keer voorstellen om met jullie te praten	G8.15	
Doorsturen naar BTB	G9.13	
Samenwerking	G9.16	
Anders hadden we daar wel mensen gestald	G10.7	
Gebruik maken van diensten, doorverwijzen, samenwerken.	G10.24	
Belangrijk om professionele begeleiding te bieden vanuit BTB	G10.29	
Dat zou wel een mooie samenwerking kunnen zijn.	G10.30	
Club is die wij vertrouwen, samenwerken	G10.31	
Netwerkkerk, veel organisaties werken samen met ons.	G10.32	
Expertise, goed om te weten wat te verwachten van elkaar	G10.37	
Bemoedigend, goed om te weten dat er organisaties zijn.	G10.38	
Formele weg naar meer steun	G11.6	
Graag bezoeken	G12.19	
Kerken willen niet helpen empoweren	G12.27	
Screenen en profileren van mensen	G12.28	
Werk urgent maken, praten over visie en wat ze willen	G12.31	
Ontmoeten en meer willen weten	G12.32	
Speerpunten, prioriteiten	G13.6	

Kiezen voor andere speerpunten	G13.7	
		Route en Aanpak
Bij pastores binnenstappen	G1.19	
Contact opnemen, samenwerking.	G1.24	
Organiseren dat ze komt en verteld wat ze doet voor werk.	G1.25	
Contact opnemen, nieuwsgierig.	G1.26	
Voorzitter diaconaat benaderen	G2.32	
Een kerkelijke gemeenschap zit daar niet op te wachten	G3.26	
Benaderen of de scriba	G3.27	
Mailtje vergeet ik, maar een gesprek als dit niet	G3.30	
Naar een vergadering komen van de kerkenraad.	G4.24	
Kerkenraad spreken, aanspreekpunt.	G4.30	
Wat wil je bereiken, route er naar toe.	G5.11	
Presentatie geven	G5.15	
Presentatie geven, afspraak maken	G6.15	
Van harte welkom, stukje presenteren	G6.16	
Via de kerkenraad, via de diaconie	G7.19	
Langskomen om folders te brengen	G8.22	
Als ze willen komen dan kan dat	G8.23	
Het beste bij mij terecht	G9.18	
Ons mailen en intern overleggen	G10.35	
Vorbereiden van samenwerking	G10.36	
Baptisten gemeente Amsterdam	G13.9	
		Netwerken
Op de hoogte houden illegalen doorzetten.	G1.20	
Maatschappelijke betrokkenheid niet meer van onszelf met anderen	G2.18	
Meer netwerkers dan vroeger	G2.19	
Brede maatschappelijke en religieuze kijk	G2.20	
Verschil in de organisatie, geen instituties maar mensen die elkaar kennen	G2.24	
Via persoonlijke netwerken,	G2.25	

ontstaan samenwerkingsverbanden		
Via georganiseerde en ongeorganiseerde kanalen, je kent elkaar	G2.26	
Hoop voor Noord	G3.29	
Oecumenische relaties	G4.19	
Koepel orthodoxe kerken	G4.29	
Dienen van naaste, geen instituut, netwerkkerk	G5.2	
Kleinschalig, voordeel	G5.7	
Vanuit het grondvlak	G5.8	
Instituutsniveau, grondvlak en strategie.	G5.9	
Actie bij individuen	G5.10	
Voorloper zijn van nieuwe kerk, niet instituut gewijs	G5.16	
Mensen zijn al bezig, hebben al hun activiteiten	G5.17	
Kleine netwerken, grondvlak zoeken naar kleine gemeenschappen	G5.19	
Geen specifieke band of link met orgaan of persoon	G6.3	
Mooi zijn als je mensen kan doorverwijzen. Dat zou mooi zijn.	G6.7	
Met mensen werken, face to face	G6.18	
Inlia in Groningen helpt uitgeprocedeerde asielzoekers	G7.8	
Inlia	G7.15	
Onbekend maakt onbemind	G7.18	
Moskee is bekend	G8.10	
Er komen veel organisaties kijken	G8.11	
Linken naar andere organisaties	G9.10	
Professionals die we kunnen inzetten	G9.11	
Vanaf de grond	G9.12	
Netwerkkerk, veel organisaties werken samen met ons.	G10.32	
Meebewegen in het netwerk is belangrijk.	G11.1	
Inlia, organisatie waar ze echt moeten zijn.	G11.2	
ICF, netwerken	G11.5	
Naamsbekendheid	G11.7	
Informeel netwerk van allerlei kerken	G11.9	